

Minoritetsfrågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår ett tillkännagivande om arbete mot antisemitism och tillstyrker därmed en motion.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden, som rör följande områden: arbetet mot antiziganism och för romsk inkludering; åtgärder i fråga om nationella minoriteter och minoritetsspråk; sanningskommission och officiell ursäkt till det samiska folket; utökat självstyre, naturresurspolitik och en samlad samepolitik; älvdalskans ställning samt teckenspråk som minoritetsspråk.

I betänkandet finns fem reservationer (M, C, V, L, KD) och ett särskilt yttrande (SD).

Behandlade förslag

29 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2017/18.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Utskottets överväganden.....	6
Arbete mot antisemitism.....	6
Antiziganism och romsk inkludering	10
Åtgärder i fråga om nationella minoriteter och minoritetsspråk	16
Sanningskommission och officiell ursäkt till det samiska folket.....	32
Utökat självstyre, naturresurspolitik och en samlad samepolitik.....	36
Älvdalskans ställning	44
Teckenspråk som minoritetsspråk	49
Reservationer	54
1. Romsk inkludering och en nationell språk- och kulturinstitution, punkt 2 (M, C, L, KD).....	54
2. Åtgärder i fråga om nationella minoriteter och minoritetsspråk, punkt 4 (L).....	55
3. Sanningskommission och officiell ursäkt till det samiska folket, punkt 5 (V)	56
4. Utökat självstyre, naturresurspolitik och en samlad samepolitik, punkt 6 (V)	57
5. Älvdalskans ställning, punkt 7 (C, KD).....	58
Särskilt yttrande.....	60
Arbete mot antisemitism, punkt 1 (SD).....	60
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	61
Motioner från allmänna motionstiden 2017/18	61

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Arbete mot antisemitism**

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om arbete mot antisemitism och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3117 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkandena 1–3 och avslår motion

2017/18:251 av Thomas Finnborg (M).

2. **Romsk inkludering och en nationell språk- och kulturinstitution**

Riksdagen avslår motion

2017/18:3120 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkandena 1–4.

Reservation 1 (M, C, L, KD)

3. **Strategin för romsk inkludering**

Riksdagen avslår motion

2017/18:3587 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 12.

4. **Åtgärder i fråga om nationella minoriteter och minoritetsspråk**

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:380 av Nina Lundström (L) yrkandena 1 och 2,

2017/18:604 av Pyy Niemi och Raimo Pärssinen (båda S),

2017/18:3134 av Eva Lohman och Ann-Britt Åsebol (båda M),

2017/18:3135 av Eva Lohman och Cecilia Magnusson (båda M) och

2017/18:3587 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkandena 2, 5, 6 och 11.

Reservation 2 (L)

5. **Sanningskommission och officiell ursäkt till det samiska folket**

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:2944 av Valter Mutt m.fl. (MP) yrkande 3,

2017/18:2967 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 1 och

2017/18:3475 av Per Åsling (C) yrkande 1.

Reservation 3 (V)

6. **Utökad självstyre, naturresurspolitik och en samlad samepolitik**

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:2944 av Valter Mutt m.fl. (MP) yrkande 4 och

2017/18:2967 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 3–5.

Reservation 4 (V)

7. Älvdalskans ställning

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:26 av Robert Stenkvist och Mikael Jansson (båda SD),

2017/18:1209 av Peter Helander och Per-Ingvar Johnsson (båda C) och

2017/18:2502 av Ann-Britt Åsebol (M).

Reservation 5 (C, KD)

8. Teckenspråk som minoritetsspråk

Riksdagen avslår motion

2017/18:403 av Bengt Eliasson och Robert Hannah (båda L) yrkande 4.

Stockholm den 25 januari 2018

På konstitutionsutskottets vägnar

Andreas Norlén

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Andreas Norlén (M), Hans Ekström (S), Annicka Engblom (M), Veronica Lindholm (S), Jonas Millard (SD), Marta Obminska (M), Per-Ingvar Johnsson (C), Agneta Börjesson (MP), Dag Klackenberglund (M), Emanuel Öz (S), Fredrik Eriksson (SD), Tina Acketoft (L), Mia Sydow Mölleby (V), Tuve Skånberg (KD), Laila Naraghi (S), Petter Löberg (S) och Suzanne Svensson (S).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet 29 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2017/18 om minoritetsfrågor. Motionsyrkandena avser följande frågor: arbete mot antisemitism; arbetet mot antiziganism och för romsk inkludering; åtgärder i fråga om nationella minoriteter och minoritetsspråk; sanningskommission och officiell ursäkt till det samiska folket; utökat självstyre, naturresurspolitik och en samlad samepolitik; älvdalskans ställning samt teckenspråk som minoritetsspråk.

Utskottets överväganden

Arbete mot antisemitism

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om arbete mot antisemitism och tillkännager detta för regeringen.

Jämför det särskilda yttrandet (SD).

Motionerna

I motion 2017/18:251 av Thomas Finnborg (M) begärs ett tillkännagivande om att ta fram en nationell handlingsplan mot antisemitism. Motionären framhåller att antalet hatbrott med antisemitiska motiv ökar och anför att en specifik och nationell handlingsplan mot antisemitism bör tas fram för att vända den negativa utvecklingen.

I kommittémotion 2017/18:3117 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) begärs i yrkande 1 ett tillkännagivande om antisemitism och förföljelse av judar. Motionärerna menar att det är av stor vikt att fortsatta insatser görs för att sprida kunskap om antisemitism och de särskilda föreställningar som är antisemitismens näring. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om säkerheten vid judiska synagogor och andra institutioner samt judiska evenemang och mötesplatser. Motionärerna menar att viktiga satsningar har gjorts för att öka säkerheten, men att det också är viktigt att dessa satsningar utvärderas och att säkerhetsläget kontinuerligt följs upp. I yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om en dialog med företrädare för det judiska civilsamhället. Denna dialog behöver enligt motionärerna föras på ett sätt som fångar upp olika aspekter och tar hänsyn till att situationen när det gäller antisemitism och hotbilder varierar i olika delar av samhället.

Gällande ordning

Av 1 kap. 2 § femte stycket regeringsformen följer bl.a. att det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person. Av sjätte stycket framgår att bl.a. etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. I 16 kap. 8 § brottsbalken (BrB) föreskrivs straff för hets mot folkgrupp, och i 16 kap. 9 § BrB föreskrivs straff för olaga diskriminering.

Bakgrund

Budgetpropositionen för 2018

I budgetpropositionens redovisning av det minoritetspolitiska området (prop. 2017/18:1 utg.omr. 1 s. 85 f.) anges att regeringen avser att inrätta en ny stödordning för säkerhetshöjande åtgärder i det civila samhället och vidta särskilda åtgärder för den judiska minoriteten. En särskild utredare har getts i uppdrag att ta fram den nya stödordningen (Ku 2017:D). Uppdraget redovisades under januari 2018 och bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Av regleringsbrevet för budgetåret 2018 avseende anslag 6:1 Allmänna val och demokrati framgår att Myndigheten för stöd till trossamfund och Kammarkollegiet tilldelas medel för säkerhetshöjande åtgärder. Vidare tilldelas Kammarkollegiet medel för att möjliggöra hågkomstresor till Förintelsens minnesplatser (prop. 2017/18:1 utg.omr. 1 s. 80). Regeringen noterar vidare att den kommer att fortsätta det strategiska och samlade arbetet mot bl.a. antisemitism, antiziganism och rasism mot samer, kopplat till den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.

Nationell plan mot rasism och hatbrott

Regeringen beslutade den 24 november 2016 om en nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Syftet med planen är att förebygga och motverka rasism, hatbrott och polarisering i samhället. Vidare syftar planen till att ge statliga och civila aktörer bättre förutsättningar för att kunna samverka och till att underlätta uppföljning av insatser.

Planen ska utgöra en grund och en inriktning för arbetet mot rasism och hatbrott inom särskilt viktiga strategiska områden som regeringen har identifierat. Inom dessa strategiska områden har regeringen identifierat vilka huvudsakliga problem som finns samt vilka åtgärder som bör vidtas utöver de som redan pågår.

De fem områdena är

- mer kunskap, utbildning och forskning
- förbättrad samordning och uppföljning
- civila samhället: ökat stöd och fördjupad dialog
- förstärkt förebyggande arbete på nätet
- ett mer aktivt rättsväsen.

Insatser i den nationella planen inbegriper bl.a. följande:

- Statens medieråd kommer att kartlägga skyddet av barn och unga på internet vad avser rasism, liknande former av fientlighet, hatbrott och extremism.
- Kampanjen No Hate Speech Movement förlängs t.o.m. år 2020 i syfte att förebygga rasism på nätet. Detta sker genom en höjning av barns och ungas medie- och informationskunnighet.
- Uppdraget till Forum för levande historia att utbilda om rasism i historien och i dag utvidgas och förlängs. Förutom skolpersonal kommer även

yrkesgrupper som arbetsförmedlare, socialarbetare och polisanställda att ha möjlighet att delta i utbildningsinsatserna.

- Forum för levande historia får också i uppdrag att ansvara för att samordna och följa upp arbetet inom ramen för planen. Myndigheten kommer bl.a. att regelbundet genomföra erfarenhets-, kunskaps- och informationsutbyten. Myndigheten ska också utveckla ett uppföljningssystem om utvecklingen på området.
- Länsstyrelsen i Dalarnas län får i uppdrag att utveckla arbetsformer för att stärka krisberedskapen mot rasism och extremism.
- Regeringen ökar fördelningen av medel för att främja verksamheter specifikt mot afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi, rasism mot samer, homofobi och transfobi.
- Regeringen kommer att årligen bjuda in till dialoger om afrofobi och islamofobi utöver de återkommande dialoger som förs om antisemitism, antiziganism och rasism mot samer.

Åtgärder mot rasism och hatbrott

Den 27 januari 2017 aviserade regeringen följande nya åtgärder mot rasism och hatbrott:

- Regeringen ska ge ytterligare stöd till säkerhetsarbetet på skolor med hotbild.
- Brottsförebyggande rådet (Brå) får i uppdrag att göra en fördjupad studie av de antisemitiska hatbrotten. Med detta som bas ska arbetet mot de antisemitiska hatbrotten effektiviseras och förstärkas.
- Regeringen avser att bjuda in till en internationell konferens 2020 för att hedra offren för Förintelsen och tillsammans med andra länder och organisationer fortsätta att utveckla insatserna för att förhindra nya övergrepp mot mänskligheten.

Uppdrag till Brottsförebyggande rådet

Regeringen gav den 9 november 2017 Brå i uppdrag att göra en fördjupad studie av antisemitiska hatbrott. Brå ska i studien belysa den antisemitiska hatbrottslighetens karaktär med fokus på gärningspersoner i syfte att få förbättrad kunskap för att kunna stärka det förebyggande arbetet.

Regeringen framhåller att både nationella och internationella rapporter på olika sätt har lyft att upplevelser av utsatthet, hot och hat har ökat bland judar i Sverige den senaste tiden. Mot denna bakgrund, menar regeringen, bör Brå få i uppdrag att göra en fördjupad studie av antisemitiska hatbrott.

En redovisning av uppdraget ska lämnas till Regeringskansliet senast den 1 juni 2019.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade i betänkande 2013/14:KU24 en motion om stärkt arbete mot bl.a. antisemitism. Utskottet anförde att judars utsatthet är en viktig fråga och att varje form av uttryck för antisemitism är oacceptabel i en tolerant och öppen demokrati. Vidare anförde utskottet att det följer av svensk lag att hets mot folkgrupp och olaga diskriminering medför straffrättsliga påföljder. Utskottet konstaterade att regeringen hade vidtagit och fortfarande vidtog åtgärder för att stärka samhällets insatser mot rasism och liknande former av intolerans. Utskottet önskade därför inte att i detta läge ställa sig bakom något tillkännagivande.

Våren 2017 avstyrkte utskottet en motion med fyra yrkanden om antisemitism (bet. 2016/17:KU16). Utskottet konstaterade att regeringen vidtar åtgärder för att stärka samhällets insatser mot rasism, intolerans och hatbrott och var därför inte berett att ställa sig bakom ett tillkännagivande. En reservation lämnades (M, C, L, KD).

Utskottets ställningstagande

Hatbrott, fördomar och diskriminering är ett allvarligt samhällsproblem som direkt eller indirekt drabbar många. Oavsett bakgrund, religion, hudfärg eller andra personliga egenskaper har varje individ rätt att leva sitt liv utan att behöva känna rädsla. Tyvärr är detta inte fallet.

En av de grupper som genom historien utsatts för fördomar, fientlighet och öppen förföljelse är den judiska befolkningen. Förintelsen av sex miljoner judar – det mest omfattande folkmordet mänskligheten sett – är det mest extrema uttrycket för detta, men antisemitiska föreställningar är också ett reellt samhällshot i dag, i Sverige. De antisemitiska terrordåden i Frankrike och Köpenhamn 2015 visar att antisemitismen ger upphov till en hotbild som behöver tas på största allvar.

Det är därför av stor vikt att fortsatta insatser görs för att sprida kunskap om antisemitism och de särskilda föreställningar som är antisemitismens näring. Det är också angeläget att det sker ett kontinuerligt arbete för att sprida kunskap om förföljelsen mot judar genom historien och fram till våra dagar, och att detta arbete bedrivs på ett sätt som gör att kunskapen når fram till alla delar av den svenska befolkningen.

Viktiga satsningar har gjorts för att öka säkerheten vid judiska synagogor och andra institutioner samt judiska evenemang och mötesplatser. Det är viktigt att dessa satsningar utvärderas och att säkerhetsläget kontinuerligt följs upp. Ingen ska behöva känna fruktan eller oro inför att besöka synagogan, den judiska skolan eller någon annan judisk institution.

Arbetet mot antisemitism och för judisk säkerhet behöver läggas upp i kontinuerlig dialog med det judiska civilsamhället och dess olika företrädare. Denna dialog behöver föras på ett sätt som fångar upp olika aspekter och tar hänsyn till att situationen vad gäller antisemitism och hotbilder varierar i olika delar av samhället.

Utskottet föreslår att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om arbete mot antisemitism och tillkännager detta för regeringen. Utskottet tillstyrker därmed motion 2017/18:3117 (M, C, L, KD) och avstyrker motion 2017/18:251 (M).

Antiziganism och romsk inkludering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om antiziganism och romsk inkludering.

Jämför reservation 1 (M, C, L, KD).

Motionerna

Romsk inkludering och en nationell språk- och kulturinstitution

I kommittémotion 2017/18:3120 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) begärs i yrkande 1 ett tillkännagivande om ett fortsatt arbete för att synliggöra av behandlingen av romer och resande under svenskt 1900-tal. Motionärerna menar att Vitboken om övergrepp och kränkningar av romer under detta århundrade är ett centralt underlag i denna kunskapsspridning. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om en tydlig jämställdhetsdimension i arbetet för romsk inkludering. Motionärerna framhåller att jämställdhetsaspekten ska vara integrerad i alla åtgärder som vidtas mot antiziganism och för romsk inkludering. I yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om behovet av fortsatt utvecklingsarbete för samråd och dialog med det romska civilsamhället. Motionärerna menar att detta är en förutsättning för att förtroendeklyftan mellan romer och det offentliga liksom samhället i stort ska kunna minskas. Motionärerna menar vidare att det utvecklingsarbete som pågår inom myndigheter och kommuner när det gäller olika former för samråd och dialog med romer och resande samt romska företrädare behöver spridas vidare. I yrkande 4 begärs att riksdagen tillkännager för regeringen vikten av att, i nära samråd med det romska civilsamhället, överväga att inrätta en romsk nationell språk- och kulturinstitution. Motionärerna framhåller dock att institutionens uppdrag inte får bli så brett och allmänt hållet att romska språk-, historie- och kulturfrågor riskerar att försvinna i mängden.

Strategin för romsk inkludering

I kommittémotion 2017/18:3587 av Tina Acketoft m.fl. (L) begärs i yrkande 12 ett tillkännagivande om ett genomförande av strategin för romsk inkludering som antogs av den förra regeringen. Strategin handlar bl.a. om att synliggöra det historiska förtryck som svenska romer utsatts för, att öka dialogen mellan kommuner och myndigheter och företrädare för romer samt att underlätta utbildnings- och arbetsmarknadsåtgärder. Motionärerna fram-

håller vidare att strategin för romsk inkludering kräver långsiktiga och uthålliga åtaganden.

Gällande ordning

Av 1 kap. 2 § femte stycket regeringsformen följer bl.a. att det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person. Av sjätte stycket framgår att bl.a. etniska, språkliga och religiösa minoriteteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas.

I 16 kap. 8 § brottsbalken (BrB) föreskrivs straff för hets mot folkgrupp. Den som i ett uttalande eller i ett annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för en folkgrupp eller någon annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning ska enligt bestämmelsen dömas för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter. Är brottet grovt döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

I 16 kap. 9 § BrB föreskrivs straff för olaga diskriminering. En näringsidkare, eller någon som är anställd i näringsverksamhet eller i allmän tjänst eller som annars handlar på en näringsidkares vägnar eller har ett allmänt uppdrag, som i sin verksamhet diskriminerar någon på grund av hans eller hennes ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse ska dömas för olaga diskriminering till böter eller fängelse i högst ett år. För olaga diskriminering döms även en anordnare av en allmän sammankomst eller offentlig tillställning och medhjälpare till en sådan anordnare, om han eller hon diskriminerar någon på grund av hans eller hennes ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse genom att vägra honom eller henne tillträde till sammankomsten eller tillställningen på de villkor som gäller för andra.

Bakgrund

Europeiska kommissionen presenterade i april 2011 ett meddelande om en EU-ram för nationella strategier för romsk inkludering fram till 2020. Kommissionen uppmanade medlemsstaterna att utifrån sin situation anta eller utveckla nationella strategier för romsk inkludering. Kommissionen utvärderar årligen de enskilda medlemsstaternas genomförande av strategierna och rapporterar till Europaparlamentet och rådet. En halvtidsöversyn publicerades under 2017 (KOM(2017) 458).

Sverige befinner sig sedan den 1 juni 2016 i den fjärde respektive den sjätte övervakningsomgången när det gäller hur väl Sverige följer Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3),

språkstadgan. I dessa övervakningsomgångar granskar Europarådet hur väl konventionsstaternas efterlevnad av de internationella åtaganden som följer av respektive konvention. Under oktober 2016 genomförde Europarådets expertkommitté för språkstadgan ett landbesök för att skaffa ytterligare information om utvecklingen i Sverige, och i maj 2017 beslutade Europarådets ministerkommitté att anta ett antal rekommendationer. Fyra av fem rekommendationer rör behovet av åtgärder på utbildningsområdet. Bland annat rekommenderas Sverige att säkerställa att utbildningen i minoritetsspråken ger elever möjlighet att uppnå ordentlig läs- och skrivkunnighet i minoritetsspråken. Den femte rekommendationen gäller inrättandet av språkcentrum för finska, jiddisch, meänkieli och romani chib med samiskt språkcentrum som förlaga. Rekommendationerna utgör enligt regeringen underlag för dess fortsatta arbete inom området (prop. 2017/18:1 utg.omr. 1 s. 87–88).

I februari 2012 överlämnade regeringen skrivelsen En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032 (skr. 2011/12:56). Det övergripande målet i strategin är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. I skrivelsen behandlas regeringens bedömningar, mål och förslag till åtgärder inom områdena styrning och kunskapsuppbyggnad, utbildning, bostad, hälsa och social omsorg och trygghet, kultur och språk samt romers organisering och deltagande i det civila samhället. I strategin ingick även en satsning på ett utvecklingsarbete främst inom områdena utbildning och arbete under 2012–2015 i ett antal pilotkommuner, för vilken regeringen avsatte särskilda medel (prop. 2011/12:1, bet. 2011/12:KU1, rskr. 2011/12:62). I skrivelsen framhölls att en regelbunden uppföljning bör göras utifrån verksamhetsspecifika mål inom ett antal områden och att regeringen årligen bör rapportera till riksdagen i budgetpropositionen om utvecklingen när det gäller romsk inkludering (skr. 2011/12:56 s. 17 f.). Strategin behandlades av riksdagen i maj 2012 (bet. 2011/12:KU17, rskr. 2011/12:227).

Den 20 mars 2014 tillsatte regeringen en kommission mot antiziganism i syfte att åstadkomma en kraftsamling i arbetet mot antiziganism och överbrygga förtroendeklyftan mellan den romska gruppen och samhället i övrigt (dir. 2014:47). Kommissionen hade bl.a. i uppdrag att samla och sprida kunskap om antiziganism och identifiera och förmedla åtgärder för att motverka och förebygga antiziganism. Den 25 mars 2014 presenterades också departements-promemorian Den mörka och okända historien – Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet (Ds 2014:8). Syftet med vitboken är att ge ett erkännande åt offren och deras anhöriga och skapa förståelse för den romska minoritetens situation i dag. Kommissionen mot antiziganism fick i ett tilläggsdirektiv i augusti 2014 i uppdrag att ta fram och sprida ett material baserat på vitboken till skolor och andra delar av samhället (dir. 2014:121).

Kommissionen mot antiziganism lämnade sitt slutbetänkande i juni 2016 (SOU 2016:44). I detta och andra rapporter som togs fram under 2015 (dnr

Ku2015/00416/DISK) framgår bl.a. att det finns ett samband mellan de historiska övergrepp som beskrivs i Den mörka och okända historien och romers utsatta situation i dag i det svenska samhället. Kommissionen menar att det negativa förhållningssätt som har präglat många av de statliga och kommunala åtgärderna i fråga om romer fortlever och påverkar romers tillgång till de mänskliga rättigheterna än i dag.

I slutbetänkandet lämnas ett antal rekommendationer till regeringen med utgångspunkt från kommissionens övergripande slutsats om att det i stor utsträckning saknas styrning och kontinuitet i politiken på området och i initiativ från andra aktörer. Inom ramen för sitt arbete har kommissionen genomfört kunskapshöjande insatser för att förebygga och motverka anti-ziganism. Bland annat har kommissionen genomfört en stor spridning av ett utbildningsmaterial med lärarhandledning som utgår från regeringens vitbok. Insatsen har riktats till skolor och andra berörda delar av samhället i hela Sverige.

Våren 2015 tillkännagav riksdagen för regeringen med bifall till ett antal motionsyrkanden behovet av fortsatta satsningar för bekämpandet av anti-ziganism och för romsk inkludering (bet. 2014/15:KU16, rskr. 2014/15:156). Av regeringens senaste redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen (skr. 2016/17:75), liksom av budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 1 s. 95), framgår att skrivelsen inte är slutbehandlad och att arbetet med att tillgodose riksdagens tillkännagivande kommer att fortsätta.

Budgetpropositionen för 2018

Regeringen presenterar i budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 1 s. 85 f.) det pågående arbetet på området antiziganism och romsk inkludering.

Diskriminering och utsatthet

Regeringen noterar i propositionen att enligt Diskrimineringsombudsmannens (DO) bedömning har inga avgörande förändringar när det gäller förekomsten av diskriminering av romer, eller av övriga nationella minoriteter, kunnat konstateras. Antalet anmälningar från dessa grupper har under de senaste åren varit relativt konstant. Liksom tidigare rör dock flertalet av dessa anmälningar romer. Av anmälningarna till DO och i DO:s dialog med romer framkommer att romer är en särskilt utsatt grupp inom många samhällsområden.

Regeringen redovisade ett antal insatser för att motverka utsatthet och diskriminering i budgetpropositionen. Bland annat beslutade regeringen i april 2016, efter att ha konstaterat goda resultat i verksamheten med brobyggare, att ge Skolverket och Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram och tillgängliggöra en utbildning för brobyggare med romsk språk- och kulturkompetens (dnr Ku2016/00995/DISK). Regeringen beslutade även att ge deltagande kommuner och landsting en möjlighet att ansöka om statsbidrag för utbildning av

brobyggare. En första utbildningsomgång påbörjades i september 2016 med tolv deltagare, varav hälften var kvinnor, från sex kommuner.

Länsstyrelsen i Stockholms län har i enlighet med sitt uppdrag spridit utbildningsmaterialet Antiziganism i Sverige, som togs fram av Kommissionen mot antiziganism. Länsstyrelsen har, enligt regeringen, bl.a. distribuerat materialet till skolor i ett antal kommuner och påbörjat genomförandet av en generell plan för vidare distribution.

Skolverket har i enlighet med sitt uppdrag att öka kunskapen i skolan om nationella minoriteter med fokus på romer (Ku2016/00520/DISK) kartlagt de kommuner som har ett pågående arbete för romsk inkludering. Kartläggningen ska fungera som ett underlag för arbetet med att utforma kunskapsstöd och nätverk för ändamålet.

Socialstyrelsen spred under 2017 kunskap om myndighetens utbildningsmaterial som är riktat till personal inom socialtjänsten. Materialet fungerar som stöd i bemötandet, med särskilt fokus på den romska gruppen.

Inflytande och delaktighet

Regeringen noterar bl.a. att det hos Länsstyrelsen i Stockholm pågår metodutveckling vad gäller samarbetsformer med romska företrädare i både kommunernas och myndigheternas verksamhet. Samtidigt som det finns mer formaliserade forum för inflytande och information, t.ex. samrådsgrupper, pågår metodutveckling när det gäller att hitta andra former för romers inflytande och delaktighet. Flera kommuner har exempelvis aktivt arbetat med att stödja framväxten av lokala romska organisationer (Ku2017/01111/DISK).

Vidare konstaterar regeringen att Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) bl.a. har genomfört ett erfarenhetsutbyte mellan romska kvinnor och icke-romska kvinnoorganisationer. Både MUCF och Statens kulturråd har inom ramen för sina uppdrag om romsk inkludering, i bidragsgivningen och på andra sätt, särskilt uppmuntrat romska kvinnor att delta i arbetet.

I juni 2016 förnyades förordnandet av Regeringskansliets romska referensgrupp. Referensgruppen består av 20 romska företrädare, varav hälften kvinnor. Referensgruppen har sedan dess träffats tre gånger för att ge Regeringskansliet stöd i att identifiera behov hos den romska gruppen, ge förslag på insatser och utvärdera genomförda insatser.

Utredningen om en stärkt minoritetspolitik

Utredningen om en stärkt minoritetspolitik (Ku 2016:02) har haft i uppdrag att genomföra en sammanhållen analys av minoritetspolitiken, att se över minoritetslagen samt att utreda ett antal särskilda frågor. Utredningen har lämnat två betänkanden (SOU 2017:60 och SOU 2017:88). För en beskrivning av de åtgärder som berör alla eller flera av de nationella minoriteterna, se nedan.

I fråga om romsk inkludering kan konstateras att utredningen föreslår att bidraget enligt förordningen (2005:765) om statsbidrag till nationella

minoriteter minst ska fördubblas och att det särskilda stöd som lämnas till Sverigefinländarnas delegation och Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset ska höjas. Vidare föreslås att staten lämnar ett sådant stöd även till lämpliga riksorganisationer som företräder den judiska och den romska minoriteten.

Vidare föreslår utredningen att även jiddisch och romani chib ska ges ett visst skydd i äldreomsorgen.

Utredningen föreslår även att Institutet för språk och folkminnen ska få i uppdrag att utreda formerna för att inrätta språkcentrum även för meänkieli och finska, samt utreda förutsättningarna för att skapa motsvarande funktion för jiddisch och romani chib.

Utredning om ett nationellt center för romska frågor

Kommissionen mot antiziganism lämnade sitt slutbetänkande Kraftsamling mot antiziganism (SOU 2016:44). Därefter har regeringen fattat beslut om att närmare utreda hur ett nationellt center för romska frågor kan inrättas (Ku 2017:A). Utredaren ska särskilt beakta förslagen som lämnats av Kommissionen mot antiziganism. Uppdraget ska redovisas senast den 15 februari 2018.

Tidigare behandling

I samband med att konstitutionsutskottet behandlade de motioner som resulterade i ett tillkännagivande våren 2015 (bet. 2014/15:KU16) framhöll konstitutionsutskottet att det behövs fortsatta satsningar för att bekämpa antiziganism och diskriminering. Utskottet noterade bl.a. skolornas centrala roll och vikten av att sprida vitboken och dess innehåll till olika delar av samhället samt att ta fram skolmaterial baserat på vitboken. Vidare noterade utskottet vikten av spridning av arbetssätt för romsk inkludering på kommunal nivå, brobyggarverksamhet med kulturkompetens, jämställdhetsåtgärder samt utveckling och produktion av lärverktyg. Utskottet betonade även vikten av utvärdering och framtidsplanering.

Våren 2017 behandlade utskottet flera motioner om antiziganism och romsk inkludering (bet. 2016/17:KU16). Utskottet framhöll att åtgärder mot antiziganism och för romsk inkludering är av stor vikt och noterade redogörelsen i budgetpropositionen för det pågående arbetet. Utskottet konstaterade bl.a. att Kommissionen mot antiziganism hade lämnat sitt slutbetänkande med ett antal rekommendationer till regeringen. Utskottet noterade också att regeringen avsåg att fortsätta arbetet med att tillgodose riksdagens tillkännagivande på området under perioden 2016–2019. Vidare konstaterade utskottet att regeringen hade beslutat om en översyn av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk där utredaren ska göra en sammanhållen analys av minoritetspolitiken. Mot denna bakgrund avstyrkte utskottet motionsyrkandena. Två reservationer (L respektive M, C, L, KD) och två motivreservationer lämnades (SD).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill framhålla att åtgärder mot antiziganism och för romsk inkludering är av stor vikt och noterar redogörelsen i budgetpropositionen för det pågående arbetet. Utskottet noterar vidare att regeringen avser att fortsätta arbetet med att tillgodose riksdagens tillkännagivande på området. Utskottet noterar även det pågående arbetet med att utreda hur ett nationellt center för romska frågor kan inrättas. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet yrkandena i motion 2017/18:3120 (M, C, L, KD).

Utskottet avstyrker även yrkandet i motion 2017/18:3587 (L).

Åtgärder i fråga om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om åtgärder i fråga om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Jämför reservation 2 (L).

Motionerna

I motion 2017/18:380 av Nina Lundström (L) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om behovet av dialog med de fem nationella minoriteterna om ökat inflytande i enlighet med 5 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Motionären menar att regeringen bör ge ansvariga myndigheter i uppdrag att i dialog med de fem nationella minoriteterna utveckla former för inflytande i enlighet med 5 § lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om kompetensutbildning i kulturer och nationella minoritetsspråk för personal inom socialtjänsten och omsorgen. Motionären framhåller att majoriteten av kommunerna inte genomför några kompetensutvecklande insatser för att höja kunskapsnivån om de nationella minoriteternas rättigheter, språk och kultur.

I motion 2017/18:604 av Pyry Niemi och Raimo Pärssinen (båda S) begärs ett tillkännagivande om att i samband med uppföljningen av den nuvarande förvaltningsområdesmodellen se över behoven av extra utbildning och vägledning för att säkra att fler äldre med finska som modersmål får tillgång till äldreomsorg på det finska språket. Motionärerna menar att det är angeläget att äldreomsorgen blir likvärdig för finsktalande äldre över hela landet. Regeringen bör därför agera med tydliga styrsignaler till tillsynsmyndigheter och medverkande i förvaltningsområdena för att prioritera dessa frågor.

I motion 2017/18:3134 av Eva Lohman och Ann-Britt Åsebol (båda M) begärs ett tillkännagivande om att se över hur barn till urfolk och nationella minoriteter kan få utökade möjligheter att få undervisning i sitt modersmål även i de kommuner som i dag inte ingår i en förvaltningskommun. Motio-

närerna menar att det är av yttersta vikt att fler barn får rätt till förskoleverksamhet på sitt modersmål förutsatt att det finns tillgång till personal. Detta betyder att kommuner som inte ingår i något förvaltningsområde behöver kartlägga och söka efter personal med denna språkliga kompetens.

I motion 2017/18:3135 av Eva Lohman och Cecilia Magnusson (båda M) begärs ett tillkännagivande om att grundskolan ska inkluderas i lagen om nationella minoriteter samt att skollagen och minoritetslagen bör harmoniseras. Motionärerna menar att barn som börjar sin väg mot aktiv tvåspråkighet på förskolan borde få en möjlighet att bli fullt ut tvåspråkiga.

I kommittémotion 2017/18:3587 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om information i samhället och i skolan om Sveriges urfolk, nationella minoriteter och minoritetsspråk. Motionärerna menar att kunskapen om de nationella minoriteterna och minoritetspolitiken har blivit bättre inom förvaltningsområdena, men att kunskapen utanför förvaltningsområdena och inom myndigheter fortfarande är bristfällig. I yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om förskoleverksamhet med minoritetsspråksprofil. Motionärerna menar att samtidigt som tvåspråkiga skolor med minoritetsspråksprofil är viktiga är rekryteringsgruppen smal och den tvåspråkiga inriktningen kan leda till högre kostnader. Det behövs därför en genomgång av förutsättningarna för dessa skolor. I yrkande 6 begärs ett tillkännagivande om äldreomsorg med minoritetsspråksprofil. Motionärerna menar att det behövs fler insatser för att öka tillgången till äldreomsorg på minoritetsspråk. I yrkande 11 begärs ett tillkännagivande om insatser i fråga om språk, medier och kultur med minoritetsspråksprofil. Motionärerna menar att åtgärder behövs för att säkerställa att utrymme avsätts för sändningar på de nationella minoritetsspråken i public service-verksamheten.

Gällande ordning

Bakgrund

I december 1999 beslutade riksdagen att Sverige skulle ansluta sig till Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkskonventionen). Riksdagen fattade samtidigt beslut om att erkänna fem nationella minoriteter och deras språk. För att uppfylla konventionernas krav infördes bestämmelser om enskildas rätt att använda de nationella minoritetsspråken samiska, finska och meänkieli hos domstolar och förvaltningsmyndigheter med verksamhet i de geografiska områden där språken använts av hävd och fortfarande används i tillräcklig utsträckning, s.k. förvaltningsområden. Vidare infördes en rätt att i dessa områden få förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på de nämnda språken. Därutöver beslutades om vissa rikstäckande åtgärder inom bl.a. utbildning, kultur, massmedier, äldreomsorg och samarbete över nationsgränserna för att stödja de nationella minoriteterna och minoritetsspråken (prop. 1998/99:143, bet. 1999/2000:KU6, rskr. 1999/2000:69).

I 2009 års minoritetspolitiska proposition bedömde regeringen att det fanns ett behov av en samlad strategi för att möta de nationella minoriteternas behov och för att förbättra efterlevnaden av Sveriges folkrättsliga minoritetsåtaganden (prop. 2008/09:158 s. 28 f.). Strategin borde enligt regeringen omfatta åtgärder för att

- förtydliga den rättsliga regleringen av de nationella minoriteternas rättigheter genom en sammanhållen lag som gäller i hela landet och inte enbart i en viss region av landet
- motverka diskriminering och utsatthet
- säkerställa en bättre efterlevnad av ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen och uppföljning av vidtagna åtgärder
- stärka de nationella minoriteternas egenmakt och inflytande
- främja bevarandet av de nationella minoritetsspråken.

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Den 1 januari 2010 ersatte en ny lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk tidigare lagar på området i enlighet med förslagen i 2009 års minoritetspolitiska proposition (prop. 2008/09:158, bet. 2008/09:KU23, rskr. 2008/09:272). I lagen föreskrivs vissa grundläggande rättigheter för samtliga fem nationella minoriteter i Sverige och vissa särskilda rättigheter för finsk-, samisk- och meänkielitalande.

Det s.k. grundskyddet innebär att förvaltningsmyndigheterna på lämpligt sätt ska informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter när det behövs (3 §), att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken och främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige, varvid barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt (4 §), och att förvaltningsmyndigheterna ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor (5 §).

Vidare har enskilda rätt att använda finska, meänkieli och samiska i kontakter med myndigheter vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde i ärenden där den enskilde är part eller ställföreträdande part och som har anknytning till förvaltningsområdet (8 §), liksom i mål eller ärenden hos domstolar vars domkrets helt eller delvis sammanfaller med förvaltningsområdena eller, i fråga om samiska, vissa angivna kommuner (13 §). Även utanför förvaltningsområdena har enskilda rätt att använda de tre språken om det finns kunnig personal, och myndigheterna ska enligt lagen verka för detta (9 och 11 §§). Enskilda har alltid rätt att använda finska och samiska vid sina skriftliga kontakter med Riksdagens ombudsmän (JO) samt i enskilda ärenden med Justitiekanslern, Försäkringskassan, Skatteverket och Diskrimineringsombudsmannen (10 §). Kommunerna i förvaltningsområdena har också

särskilda skyldigheter att erbjuda förskola och äldreomsorg helt eller delvis på minoritetsspråken, om någon önskar detta. I fråga om äldreomsorg gäller detsamma utanför ett förvaltningsområde, om kommunen har tillgång till personal som är kunnig i språket (17 och 18 §§).

Den nya lagen innebar vidare en utvidgning av förvaltningsområdena (6 §), och en möjlighet till frivillig anslutning till förvaltningsområdena efter ansökan hos regeringen infördes (7 §). Genom lagen infördes också ett system för uppföljning, rådgivning och stöd för förvaltningsmyndigheternas tillämpning av lagen (20 och 21 §§).

I fråga om uppföljning och tillsyn diskuterades i förarbetena till lagen problemet med att bristande engagemang och ansvarstagande på lokal nivå försvårar genomförandet i praktiken. Det framhölls att tillämpningsproblemen är direkt kopplade till den kommunala självstyrelsen, som innebär en decentraliserad besluts- och ansvarsordning i många av de frågor som berörs av minoritetspolitiken. Regeringen gjorde dock bedömningen att det inte var aktuellt att införa en s.k. operativ insyn på minoritetspolitikens område, bl.a. med hänvisning till att det inte fanns något beredningsunderlag för att införa skarpa sanktionsmöjligheter kopplade till en sådan tillsyn. I stället föreslogs att ett uppföljningsansvar skulle införas för att driva på genomförandet av rättigheterna och skyldigheterna enligt lagen på det kommunala planet och ge regeringen underlag när det gäller efterlevnaden. Samtidigt framhölls att det särskilda uppföljningsansvaret inte innebar någon inskränkning i det tillsynsansvar som vilar på andra myndigheter, t.ex. i fråga om förskoleverksamhet och äldreomsorg. Regeringen ansåg vidare att frågan om en operativ tillsyn fick väckas på nytt om det skulle visa sig att uppföljningsansvaret inte var tillräckligt för att förbättra efterlevnaden av minoritetsrättigheterna (prop. 2008/09:158 s. 42 f., s. 47 f. och s. 106 f.).

Samtidigt med beslutet om den nya minoritetslagen infördes också en bestämmelse i 5 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:453) om att kommunerna ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i samiska, finska eller meänkieli där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor. I förarbetena framhölls att det redan av gällande socialtjänstlag kunde anses följa en skyldighet att se till att det finns tillgång till personal med exempelvis kunskaper i samiska, finska eller meänkieli, om detta behövs för att uppnå insatser av god kvalitet, och att den föreslagna bestämmelsen var ett tydliggörande av detta (prop. 2008/09:158 s. 101 f.). I specialmotiveringen anges att stadgandet inte är någon rättighetsbestämmelse och att det inte innebär en skyldighet att omedelbart skaffa språkkunnig personal, men att kunskaper i minoritetsspråk bör beaktas vid rekrytering (s. 137 f.).

I förordningen (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk finns bestämmelser som kompletterar lagen, bl.a. om statsbidrag till kommuner och landsting för merkostnader och åtgärder med anledning av lagen. Av 2 och 3 §§ förordningen framgår att Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget ansvarar för uppföljningen av tillämpningen av lagen.

Den 1 juli 2015 trädde ändringar i skollagen (2010:800) i kraft när det gäller modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk (prop. 2013/14:148). Ändringarna innebär att det för modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken inte längre krävs att elevens vårdnadshavare har språket som modersmål. Sedan tidigare gäller att de nationella minoritetsspråken är undantagna från kravet att språket ska vara elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. För de obligatoriska skolformerna krävs inte heller att eleven har grundläggande kunskaper i språket (10 kap. 7 §, 11 kap. 10 § och 12 kap. 7 § skollagen). För elever i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan krävs dock fortfarande att de har goda kunskaper i språket (15 kap. 19 § och 18 kap. 19 § skollagen).

Den 1 juli 2015 trädde även ändringar i skollagen i kraft när det gäller bestämmelser om fjärrundervisning (prop. 2014/15:44). Med ändringen infördes möjligheten att erbjuda fjärrundervisning i vissa ämnen, bl.a. modersmål inklusive minoritetsspråk.

Sändningstillstånden för Sveriges Television och Sveriges Radio

Av 12 § i sändningstillståndet för Sveriges Television (SVT) och sändningstillståndet för Sveriges Radio (SR) 2014–2019 följer att SVT:s samlade utbud på de nationella minoritetsspråken samiska, finska, meänkieli och romani chib samt på teckenspråk sammantaget med SR:s och Utbildningsradions (UR) utbud ska öka årligen jämfört med 2013 års nivå. Ökningen ska vara betydande. SVT ska även erbjuda ett utbud på det nationella minoritetsspråket jiddisch och andra minoritetsspråk. SVT ska ha en dialog med de berörda grupperna.

I fråga om den programverksamhet som avses i föregående stycke får SVT, SR och UR sinsemellan fördela ansvaret för olika insatser.

Bakgrund

Budgetpropositionen för 2018

Samtliga kommuner och 77 procent av landstingen som ingår i förvaltningsområden genomförde, enligt regeringen, under 2016 insatser för att skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kultur. Resultatet är i stort sett likvärdigt med föregående år (prop. 2017/18:1 utg.omr. 1 s. 91 f.).

De uppföljande myndigheterna, Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget, har i sin uppföljning för 2016 haft ett särskilt fokus på service och omvårdnad inom äldreomsorgen på nationella minoritetsspråk.

Uppföljningen visar att kommuner som ingår i förvaltningsområdena har kommit längre än kommuner utanför förvaltningsområdena med att erbjuda hemtjänst och boende på minoritetsspråk. Det framgår att i kommuner som ingår i förvaltningsområdena har närmare 50 procent boenden eller avdelningar som enbart är avsedda för de nationella minoritetsgrupperna. Majoriteten av dessa kommuner ingår i förvaltningsområdet för finska.

Motsvarande siffra för kommuner utanför förvaltningsområdena är ca 5 procent. Det finns även skillnader när det gäller tillgång till personal som behärskar nationella minoritetsspråk. Av kommuner som ingår i förvaltningsområdena uppger drygt 75 procent att de har boenden eller avdelningar med personal som behärskar nationella minoritetsspråk. Även här ingår majoriteten av kommunerna i förvaltningsområdet för finska. Utanför förvaltningsområdena uppger 20 procent av kommunerna att de har tillgång till minoritetsspråkig personal.

I den årliga uppföljningsrapporten från Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholms län framgår att närmare 60 procent av minoritetsföreträdarna i de lokala samråden uppger att äldreomsorgen på nationella minoritetsspråk inte fungerar bra. De anser att det bl.a. saknas personal som behärskar minoritetsspråk och att det finns organisatoriska brister.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametingets uppföljning visar att tillgången till minoritetsspråkkunnig personal för många kommuner är en stor utmaning som begränsar möjligheterna att erbjuda verksamhet som helt eller delvis bedrivs på minoritetsspråket. Utbudet av äldreomsorg på nationella minoritetsspråk ser olika ut beroende på kommunernas förutsättningar.

Inom radio och tv i allmänhetens tjänst har alla tre programföretag under innevarande tillståndsperiod årligen ökat sina sändningar på de nationella minoritetsspråken finska, samiska, meänkieli och romani chib. Under 2016 sände SR 10 318 timmar på de nationella minoritetsspråken, SVT 747 timmar och UR 112 timmar. Sändningarna har ökat på alla fem minoritetsspråk i jämförelse med föregående år.

Europarådets granskning

Europarådet övervakar i fem- respektive treårscykler efterlevnaden av ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen. Europarådets expertkommitté har i sina granskningar konstaterat att utbildningen i och på minoritetsspråk är av grundläggande betydelse för att främja minoritetsspråkens bevarande. I den rapport som presenterades i maj 2014 (CM [2014] 145) framför expertkommittén att Sverige bör vidta åtgärder på ett antal punkter. Man anser att modersmålsundervisningen i nationella minoritetsspråk i Sverige är otillräcklig för att upprätthålla språkkompetensen hos eleverna. Kritiken gäller bl.a. tillgången på lärare och undervisning i de nationella minoritetsspråken.

Europarådets ministerkommitté, rådets beslutsfattande organ, fastställde i januari 2015 ett antal rekommendationer till Sverige, bl.a. att se till att undervisningen i modersmål i de nationella minoritetsspråken möter de krav som ställs i stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (CM/RecChL [2015] 1). Ministerkommittén bedömer bl.a. att antalet undervisningstimmar i ämnet modersmål är för lågt och att möjligheten till tvåspråkig undervisning är otillräcklig. Vidare bedömer ministerkommittén att det finns stora skillnader mellan olika kommuner när det gäller modersmålsundervisningen, såväl när

det gäller undervisningstiden och periodiciteten som i fråga om huruvida tvåspråkig undervisning erbjuds.

Den 1 juni 2016 lämnade den svenska regeringen de senaste rapporterna till Europarådet med redovisning av det pågående arbetet med anledning av Sveriges åtaganden inom ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen. I rapporterna lyfter Sverige särskilt fram rätten till språk och kultur samt de utmaningar som finns bl.a. på utbildningsområdet. Rapporterna redogör för utvecklingen sedan de senaste rapporteringstillfällena och identifierar de områden där det fortfarande finns behov av insatser.

Europarådets rådgivande kommitté antog ett antal rekommendationer till Sverige i oktober 2017 om ramkonventionen (ACFC/OP/IV(2017)004). Kommittén anför att Sverige bör stärka genomförandet av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk på den lokala nivån och införa sanktioner om lagen inte följs. Vidare rekommenderade kommittén Sverige att ytterligare formalisera samernas deltagande i politiska beslutsprocesser på såväl lokal som regional och nationell nivå i frågor som berör dem. Slutligen framförde kommittén rekommendationer om att stärka utbudet av undervisning på minoritetsspråk genom att göra läraryrket för dem med inriktning på minoritetsspråk mer attraktivt samt genom att utveckla undervisningen i minoritetsspråk i förskolan i samarbete med de nationella minoriteterna.

Utredningen om en förstärkt minoritetspolitik (Ku 2016:02)

Delbetänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60)

Utredningen har haft i uppdrag att genomföra en sammanhållen analys av minoritetspolitiken, att se över minoritetslagen och att utreda ett antal särskilda frågor.

Utredningen har när det gäller minoritetspolitikens övergripande inriktning gjort två bedömningar. Den första bedömningen är att minoritetspolitiken i större utsträckning behöver inriktas på överföringen av språk och kultur mellan generationerna. Av minoritetspolitikens tre delmål bör därför målet språk och kulturell identitet ges en särskild tyngd. I synnerhet bör frågor som rör språkrevitalisering och ungdomars delaktighet prioriteras.

Den andra övergripande bedömningen är att minoritetspolitiken behöver integreras bättre inom andra politikområden. Utredningen konstaterar att minoritetspolitiken är sektorsöverskridande, men att den på alla samhällsnivåer riskerar att hamna i ett ”stuprör” vid sidan av andra politikområden. Utredningen gör bedömningen att regeringen och övrig offentlig verksamhet bör sträva efter att i ökad grad integrera de minoritetspolitiska frågorna inom övriga sektorsområden. Två förslag tar särskilt sikte på detta, nämligen att regleringen av de nationella minoriteternas rättigheter inom förskolan och äldreomsorgen ska överföras från minoritetslagen till skollagen respektive socialtjänstlagen.

Tyngdpunkten i utredningens uppdrag har varit utvärderingen av minoritetslagen och frågor som ansluter till det. Utredningen gör i denna del en rad bedömningar och lämnar ett antal förslag i kapitel 4. Utredningen kommer fram till att Sverige tills vidare bör behålla och utveckla ordningen med ett utökat skydd inom förvaltningsområden och ett grundläggande skydd som gäller över hela landet. Utredningen konstaterar att det varit oklart om kommuner har möjlighet att utträda ur förvaltningsområden och lämnar ett förslag till hur en utträdesmöjlighet kan regleras i minoritetslagen. Utredningen föreslår att möjligheten enligt 10 § minoritetslagen att skriftligen kontakta vissa särskilt angivna myndigheter på finska och samiska ska utökas till meänkieli, samt att även Arbetsförmedlingen ska omfattas av bestämmelsen.

En central fråga för utredningen har varit minoritetslagens s.k. grundläggande skydd – vissa bestämmelser som gäller samtliga fem nationella minoriteter eller nationella minoritetsspråk. Utredningen konstaterar att skyddet har fått dåligt genomslag generellt och särskilt utanför förvaltningsområdena. Utredningen föreslår en rad förtydliganden i lagen. För det första föreslås att det ska anges i en särskild bestämmelse att kommuner och landsting ska anta dokumenterade minoritetspolitiska mål och riktlinjer, som ska följas upp. För det andra föreslås att de ska vara skyldiga att lämna uppgifter om sådana mål och riktlinjer på begäran från den myndighet som ansvarar för uppföljningen av minoritetspolitiken. För det tredje föreslås en förtydligad reglering av skyldigheten att informera enligt 3 § minoritetslagen.

Utredningen behandlar även frågor om de nationella minoriteternas rättigheter i fråga om samråd med förvaltningsmyndigheter och annat inflytande. Utredningen konstaterar att samråd sker på det allmännas villkor och i för liten utsträckning, samt att de nationella minoriteterna inte har tillräckliga förutsättningar för att vara jämbördiga parter. Innebörden av förvaltningsmyndigheternas skyldighet att samråda med nationella minoriteter föreslås därför formuleras tydligare i lagen. Utredningen föreslår att vissa myndigheter får i uppdrag att stärka minoritetsorganisationernas förutsättningar att utöva inflytande genom utbildning och andra kunskapshöjande åtgärder.

Utredningen konstaterar därtill att barn och unga kommer till tals i för liten utsträckning. Utredningen föreslår därför att det anges i lagen att myndigheter särskilt ska beakta förutsättningarna för barn och unga som tillhör nationella minoriteter i frågor om inflytande och samråd.

Utredningen konstaterar även att arbetsbördan för de nationella minoriteternas organisationer på riksnivå har ökat sedan 2010, framför allt på grund av samråd, och att arbetsbördan kan förutses öka. Utredningen föreslår att bidraget enligt förordningen (2005:765) om statsbidrag till nationella minoriteter minst ska fördubblas och att det särskilda stöd som lämnas till Sverigefinländarnas delegation och Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset ska höjas. Vidare föreslås att staten lämnar ett sådant stöd även till lämpliga riksorganisationer som företräder den judiska och den romska minoriteten.

Utredningen behandlar även frågor som rör statsbidraget till kommuner och landsting i förvaltningsområden men kommer fram till att det inte finns skäl att förändra den nuvarande ordningen. Utredningen gör även en översyn av ordningen för uppföljning och samordning av minoritetspolitiken. Utredningen kommer fram till att den nuvarande ordningen har brister och föreslår att regeringen inrättar en särskild myndighet för uppföljning, samordning och främjande av minoritetspolitiken. Utredningen gör även bedömningen att det för närvarande inte är möjligt att stärka de nationella minoriteternas rättigheter genom att införa en överklagandemöjlighet.

Som en del av översynen av minoritetslagen har utredningen haft ett särskilt uppdrag att analysera regleringen av rätten till förskola respektive äldreomsorg på nationella minoritetsspråk.

Utredningen lämnar en rad förslag som tydliggör rätten till förskola m.m. inom förvaltningsområden. Utredningen föreslår att kommuner ska vara skyldiga att erbjuda hela eller en väsentlig del av förskoleundervisningen på dessa språk, att de ska vara skyldiga att fråga vårdnadshavarna om deras önskemål om förskola på språken och att det tydliggörs att den generella tidsfristen för erbjudande om förskola även gäller erbjudandena om förskola på minoritetsspråk.

Utredningen lämnar även vissa förslag som helt eller delvis tar sikte på samtliga nationella minoritetsspråk. Skolverket föreslås få i uppdrag att ta fram stöd till huvudmän i förskolan. Detta stöd ska avse både de särskilda rättigheterna i förvaltningsområden och de metoder som kan användas generellt i förskolan för att denna ska kunna fylla en funktion i revitaliseringen av de nationella minoritetsspråken. Utredningen föreslår även att regeringen överväger att komplettera begreppet modersmål med begreppet kulturarvs-språk för de nationella minoritetsspråken i lagstiftning som rör skola och förskola.

Utredningen lämnar förslag som stärker de nationella minoriteternas rättigheter inom äldreomsorgen och föreslår en förtydligad reglering av äldreomsorg på minoritetsspråk såväl inom som utanför förvaltningsområden. Utredningen föreslår att även jiddisch och romani chib ska ges ett visst skydd, samt att kommuner ska vara skyldiga att informera den som ansöker om äldreomsorg om minoritetsrättigheterna.

Det har under utredningens gång blivit tydligt att möjligheterna för det allmänna, främst kommuner och landsting, att leva upp till skyldigheterna i lagen begränsas av brist på språkkunnig personal. Utredningen föreslår uppdrag till myndigheter att utveckla uppdragsutbildningar och att pröva att komplettera relevanta yrkesexamina.

Utredningen går igenom de nationella minoriteternas behov när det gäller hälso- och sjukvård och konstaterar bl.a. att behovet av kunskaper om dessa gruppers hälsosituation är stort, samt att det saknas stöd för vårdgivare vad gäller bemötande och kunskap om de nationella minoriteterna. Utredningen bedömer att de nationella minoriteternas rättigheter behöver stärkas inom vården. Utredningen föreslår att det införs ett krav på kunskap om de

nationella minoriteterna, deras hälsosituation och deras olika behov i vårdutbildningar på högskolenivå samt att nationella minoriteter lyfts fram särskilt i patientlagen och hälso- och sjukvårdslagen. Utredningen gör även bedömningen att regeringen bör överväga att etablera ett centrum för samisk hälsa. Därtill föreslås ett tydligare uppdrag till myndigheter inom hälso- och sjukvårdsområdet.

Utredningen har även haft i uppdrag att utvärdera de samiska språkcentrumen. Utredningen bedömer att språkcentrumens arbete är ett nödvändigt och värdefullt bidrag till revitaliseringen av det samiska språket samt att dessa bör fortsätta sitt arbete. Utredningen föreslår att Institutet för språk och folkminnen får i uppdrag att utreda formerna för att inrätta språkcentrum även för meänkieli och finska, samt att utreda förutsättningarna för att skapa motsvarande funktion för jiddisch och romani chib.

Utredningen lämnar även förslag till kunskapshöjande åtgärder och synliggörande av nationella minoriteter och minoritetsspråk. Utredningen konstaterar att kunskapsnivån är låg. UR är den enskilda aktör som på senare tid mer omfattande tagit fram kunskapshöjande program såväl för skolan som riktade till allmänheten genom sändningar i public service. Utredningen bedömer bl.a. att det i det kommande sändningstillståndet för public service-medierna bör tas hänsyn inte enbart till kvantitet utan även kvalitet i fråga om sändningar på de nationella minoritetsspråken. Utredningen bedömer vidare att jiddisch bör ges samma ställning i sändningstillståndet som övriga minoritetsspråk.

När det gäller utbildningsväsendet konstaterar utredningen att målet i skolans läroplaner för kunskap om de nationella minoriteterna uppfylls i alltför låg utsträckning. Utredningen föreslår att uppdrag ges till Skolverket att genomföra en riktad efterhandsgranskning av läromedel, när det gäller hur de nationella minoriteterna och deras rättigheter framställs, samt att regeringen överväger att ge Skolverket i uppdrag att utöka utbudet av utbildningsmaterial om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken. Därtill föreslår utredningen att regeringen ser över möjligheterna att införa ett krav på kunskap om de nationella minoriteterna och deras rättigheter i examensmålen för lärare, samt ger Skolverket i uppdrag att vidta kunskapshöjande insatser i skolan.

Utredningen föreslår även att regeringen ger Folkbildningsrådet i uppdrag att utarbeta en handlingsplan för ökad medvetenhet om de nationella minoriteterna och deras rättigheter inom folkbildningen. I fråga om examensmålen för folkhögskolelärare föreslås ett tillägg om att beakta nationella minoriteters rättigheter. Utredningen föreslår dessutom att Kungl. biblioteket, Myndigheten för kulturanalys, Riksantikvarieämbetet, Riksteatern och Statens historiska museer ges i uppdrag att också beakta nationella minoriteter och minoritetsspråk i sin verksamhet.

Utredningen behandlar slutligen ett antal frågeställningar som inte uttrycks i utredningens direktiv men ändå har bäring på utredningens huvuduppdrag

– språk som diskrimineringsgrund

- behovet att se över vilka nationella minoriteter och minoritetsspråk som bör erkännas av Sverige och benämningen av dessa
- bevarandeprogram för de nationella minoritetsspråken
- Institutets för språk och folkminnen ansvar för språkvård i fråga om de nationella minoriteternas varieteter och dialekter
- hanteringen av historiska övergrepp och kränkningar
- behovet av egna institutioner för de nationella minoriteterna och minoritetsspråken och behovet av att regeringen i dialog med Sveriges Kommuner och Landsting lyfter frågan om efterlevnaden av minoritetslagen.

Utredningen tar särskilt ställning mot den negativa särbehandlingen av det nationella minoritetsspråket jiddisch i flera sammanhang såsom vid utfärdande av sändningstillstånd för public service-företagen och insatser för lärarutbildning.

Slutbetänkandet Nästa steg? Del 2–Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:88)

Utredningen hade inledningsvis i uppdrag att göra en översyn av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen) samt en sammanhållen analys av minoritetspolitiken. I uppdraget ingick även att utreda ett antal särskilda frågor inom minoritetspolitiken.

Utredningen redovisade delbetänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60) i juni 2017. Flertalet av de frågor som ingick i direktiven avhandlas där. I samband med detta förlängdes utredningens uppdrag till mitten av november 2017. Betänkandet är nu skickat på remiss. Sista dag att svara på remissen är den 6 mars 2018.

Utredningen fick mot bakgrund av ett tillkännagivande från riksdagen (bet. 2016/17:KU16 s. 33) i uppdrag att analysera vad den finlandssvenska gruppen i Sverige har för ställning och att överväga om den ska erkännas som nationell minoritet. Utredningen konstaterar att det inte går att belägga närvaron av en i förhållande till en majoritetssvensk kultur väsentligt annorlunda finlandssvensk kultur i det som i dag är Sverige före sekelskiftet 1900. Utredningen föreslår därför att finlandssvenskar inte bör erkännas som nationell minoritet i Sverige.

Samtidigt innebar förlängningen av uppdraget att utredningen kunde arbeta vidare med ytterligare frågor. Utöver frågan om finlandssvenskarnas ställning har utredningen behandlat två frågor som särskilt angetts i de ursprungliga direktiven: för det första frågan om huruvida Sverige bör utöka sina nuvarande åtaganden enligt den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (språkstadgan) och för det andra uppdraget att överväga behovet av åtgärder för att förbättra kvalitativa data om de nationella minoriteterna.

Därutöver har utredningen, inom ramen för sitt kvarstående breda mandat att göra en sammanhållen analys av minoritetspolitiken, valt att behandla ett antal frågor som tillkommit under den fortsatta utredningstiden.

Utökade åtaganden enligt språkstadgan

Utredningens uppdrag har varit att överväga om Sverige bör utöka sina åtaganden enligt språkstadgan i förhållande till finska, meänkieli och samiska, vilka erkänts som s.k. territoriella språk. Utredningen har gått igenom alla de punkter i språkstadgan som skulle ge ett starkare skydd än i dag, och som Sverige formellt skulle kunna utöka sitt åtagande till. I förhållande till vissa punkter bedömer utredningen att Sverige kan utöka sina nuvarande åtaganden. Andra punkter har utredningen inte kunnat föreslå att Sverige utökar sitt åtagande till, men ändå valt att framhålla som viktiga.

Utredningen bedömer bl.a. i fråga om artikel 8 i språkstadgan att Sverige kan utöka sina åtaganden som rör förskolan, grund- och gymnasieskolan samt universitetsutbildning och högre utbildning (punkt 1.a–1.e). Bedömningen grundar sig dels på utredningens förslag i delbetänkandet, dels på förändringar som har genomförts sedan Sverige ratificerade stadgan. För förskolan, grund- och gymnasieskolan innebär ett utökat åtagande, jämfört med det nuvarande, att krav på efterfrågan från ett minsta antal barn eller elever inte kan ställas upp. I fråga om universitetsutbildning och högre utbildning innebär det att Sverige inte kan använda svagare styrmedel än de nuvarande.

Utredningen bedömer i fråga om artikel 10 att det bör finnas möjlighet för Sverige att utöka sina åtaganden till punkt 1.b. Utredningen bedömer att punkten kan genomföras genom att regeringen ger i uppdrag till vissa myndigheter att tillhandahålla översättningar till finska, samiska och meänkieli av deras mest använda och relevanta förvaltningstexter. Sådana texter kan utgöras av blanketter och anvisningar som hör till blanketterna, elektroniska formulär samt allmän information. Skatteverket, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Pensionsmyndigheten och Valmyndigheten bedöms vara lämpliga myndigheter för sådana uppdrag.

Utredningen bedömer att Sverige bör kunna genomföra punkt 3 i artikel 11 genom att regeringen, i samråd med de nationella minoriteterna, säkerställer att åtminstone någon i styrelsen för Förvaltningsstiftelsen för public service-bolagen samt i Granskningsnämnden för radio och tv kan representera de nationella minoriteternas och minoritetsspråkens perspektiv, inklusive perspektivet hos den judiska och romska minoriteten samt jiddisch och romani chib.

Utredningen har inte inom ramen för uppdraget kunnat lämna förslag om hur staten kan stödja utbildning av journalister och annan personal för minoritetsspråksmedier enligt punkt 1.g i artikel 11. Utredningen bedömer dock att frågan är angelägen och bör ses över av regeringen.

När det gäller artikel 12 anser utredningen att det finns förutsättningar för Sverige att utöka det nuvarande åtagandet i fråga om meänkieli till att omfatta även punkt 1.c och 1.h. Det nuvarande åtagandet omfattar endast finska och samiska. Punkterna innebär att staten ska främja tillgång på minoritetsspråket till verk framställda på andra språk, respektive vid behov skapa och/eller främja och bekosta tjänster som avser översättning och terminologisk

forskning. Utredningen konstaterar att Sverige bör kunna uppfylla åtagandet genom Statens kulturråds och Språkrådets verksamhet.

Därtill bedömer utredningen att det bör finnas möjlighet för Sverige att utöka sitt åtagande till punkt 2.e i artikel 13 i förhållande till finska, samiska och meänkieli. Ett sådant åtagande bör kunna genomföras genom att regeringen ger i uppdrag till Konsumentverket att tillhandahålla den mest väsentliga konsumentinformationen på de tre språken.

Stöd för nationella minoritetsspråk i förskolan

Utredningen föreslår att kravet på att myndigheter ska samråda med de nationella minoriteterna omfattar även organisations- eller verksamhetsfrågor, om dessa kan få betydelse för minoriteternas rättigheter. Samråd ska dessutom hållas i så god tid att minoriteterna har möjlighet att påverka kommande beslut. Det är av vikt att detta framhålls i den uppföljning som bedrivs av Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholms län. Ett exempel på när samråd borde ha hållits är de förändringar som genomförts det senaste året i hur modersmålsstödet i förskolan organiseras och bedrivs i vissa kommuner. Såväl uppföljningsmyndigheterna som Skolverket och Skolinspektionen hade på ett tydligare sätt behövt förmedla till berörda kommuner vad som gäller för de nationella minoritetsspråken enligt minoritetslagen.

Utredningen om förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk (U 2016:07)

Regeringen beslutade den 22 december 2016 (dir. 2016:116) att ge en särskild utredare i uppdrag att kartlägga behovet av åtgärder med anledning av dels regeringens strävan att värna och revitalisera de nationella minoritetsspråken, dels Europarådets kritik mot Sverige när det gäller undervisningen i de nationella minoritetsspråken. Om åtgärder behövs ska utredaren föreslå sådana.

Utredningen lämnade sitt betänkande i november 2017 (SOU 2017:91). I betänkandet konstateras att alla elever i Sverige enligt 1 kap. 8 § skollagen har rätt till en likvärdig utbildning. Oavsett var eleven bor och oavsett elevens sociala och ekonomiska hemförhållanden ska utbildningen bedrivas med hög kvalitet. Utbildningen ska också kompensera för elevers olika bakgrund och andra olikartade förutsättningar. Detta gäller även modersmålsundervisningen och undervisningen i och på nationella minoritetsspråk. Dessa förutsättningar beträffande likvärdighet i undervisningen av dessa språk finns inte i dag.

Ett nytt ämne föreslås – nationellt minoritetsspråk

Undervisningen i de fem nationella minoritetsspråken ska därför enligt utredningens förslag lyftas ut från de nuvarande generella bestämmelserna om modersmålsundervisning. Dessa språk ska regleras separat i lagstiftning som rör det svenska skolsystemet, och ämnet ska benämnas nationellt minoritetsspråk. Ämnet nationellt minoritetsspråk ska anges som ämne i skollagen (2010:800), och det ska införas nya bestämmelser om undervisning i nationellt

minoritetsspråk för alla de obligatoriska skolformerna, för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

Utredningen har funnit att det finns ett behov av att särskilja undervisningen i dessa språk från modersmålsundervisningen generellt. Detta tydliggör den särskilda status som dessa språk har och de nationella minoriteternas ställning i Sverige. Det är, enligt utredningen, viktigt att skilja på ämnet modersmål och ämnet nationellt minoritetsspråk, som delvis har olika syften. Ämnet nationellt minoritetsspråk ska utöver målen att utveckla kunskaper i och om språken och om minoriteternas kultur fungera som ett revitaliserande stöd för språken. Införandet av ett nytt ämne möjliggör även för Skolinspektionen att särskilt granska dessa språk i sitt granskningsförfarande. Vidare ger ett avgränsat ämne lärare bättre förutsättningar för ämnesutveckling och förstärkt kompetensutveckling. Det är även i linje med många elevers önskemål. En naturlig följd blir att Skolverket får i uppdrag att revidera styrdokument såsom kursplaner, i samarbete med representanter för de nationella minoritetsspråken.

Ämnet nationellt minoritetsspråk ska ingå i timplanerna

För de obligatoriska skolformerna (grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan) finns s.k. timplaner enligt vilka eleverna är garanterade en minsta undervisningstid i varje ämne. I timplanerna anges den totala undervisningstid som eleven ska få i ett visst ämne under hela sin tid i skolan. Det rådande rättsläget innebär att modersmålsundervisningen i de nationella minoritetsspråken (och övriga språk) ges utanför garanterad undervisningstid och ibland ligger utanför en sammanhållen skoldag. Det innebär att en elevs förutsättningar att få tillgång till modersmålsundervisning ser olika ut i kommunerna och hos skolhuvudmännen.

Utredningens förslag om en minsta garanterad undervisningstid inom timplanen förväntas bidra till att öka likvärdigheten mellan de elever som får tillgång till undervisning. En minsta garanterad undervisningstid föreslås. För ämnet nationellt minoritetsspråk ska minsta garanterad undervisningstid vara totalt 960 timmar i de obligatoriska skolformerna grundskolan, grundsärskolan och specialskolan fördelat lika över stadierna. För sameskolan, som innefattar årskurs 1–6, ska timtalet för nationellt minoritetsspråk uppgå till 640.

Kartläggning och förslag om tvåspråkig undervisning

Utredningen har lämnat förslag om förstärkta möjligheter till tvåspråkig undervisning. Den nuvarande situationen för tvåspråkig undervisning är otillräcklig för finska och samiska samt obefintlig för meänkieli, vilka varit de tre språk som Europarådets kritik omfattat vad gäller den tvåspråkiga undervisningen. Europarådets granskningsorgan har föreslagit att Sverige ska utöka eller etablera tvåspråkig undervisning för dessa språk. Emellertid finns det också anledning att i samråd med representanter för jiddisch och romani chib diskutera på vilka sätt och i vilken utsträckning sådan undervisning ska arrangeras även för dessa språk.

För alla språk gäller enligt skolförordningen (2011:185) att tvåspråkig undervisning får anordnas i årskurs 1–6. Enligt skolförordningen får tvåspråkig undervisning i finska anordnas även i årskurs 7–9. Utöver bestämmelserna i skolförordningen finns bestämmelser om tvåspråkig undervisning i förordningen (2003:306) om försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning i grundskolan. Enligt denna förordning får en huvudman anordna försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning i årskurs 7–9. Det omfattar således alla övriga språk (förutom finska som regleras i skolförordningen). De villkor som gäller för finska bör även, enligt utredningen, gälla jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Denna reglering om minoritetsspråken bör vara lika för alla fem språken. Det kan också synliggöra möjligheten till tvåspråkig undervisning och är en förutsättning för långsiktighet. Utredningen föreslår att jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska läggs till i 9 kap. 12 § första stycket andra meningen skolförordningen.

I de obligatoriska skolformerna är de krav som generellt gäller för rätt till modersmålsundervisning borttagna för de nationella minoritetsspråken. Krav på att språket ska vara ett dagligt umgängesspråk samt att eleven ska ha grundläggande kunskaper i språket gäller således inte nationella minoritetsspråk. Vad gäller tvåspråkig undervisning finns fortfarande krav på att språket ska vara elevens dagliga umgängesspråk. För att överensstämja mer med verkliga förhållanden och med förutsättningarna för modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken bör kravet på dagligt umgängesspråk tas bort. Utredningen föreslår att kravet på dagligt umgängesspråk för att en elev ska få delta i tvåspråkig undervisning i ett nationellt minoritetsspråk inte längre ska gälla som villkor för rätt till tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken i grundskolan.

Regeringen bör enligt utredningen överväga att införa en finansierad försöksverksamhet för ett antal kommuner som kan anmäla intresse till regeringen om att påbörja tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken.

Övriga förslag

Det finns enligt utredningen tydliga behov av att öka antalet elever som läser de nationella minoritetsspråken även inom gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Dessa skolformer är viktiga för påbyggnad av kunskaper i språken som studerats inom grundskolan och motsvarande skolformer. I gymnasieåldern är det också ofta aktuellt för elever att fatta självständiga beslut om studier av språk, och detta kan ha koppling till identitetsskapande och sökande efter rötter. Möjligheten att börja läsa minoritetsspråken som nybörjare i gymnasieskolan föreslås därför av utredningen.

Utredningen har efter diskussioner med representanter för de nationella minoriteterna funnit att det finns behov av att författningsmässigt möjliggöra för rikstrekyterande gymnasieutbildningar i de olika språken och därmed skapa bättre förutsättningar för studier i och på de nationella minoritetsspråken och deras kulturer på denna nivå. Utredningen föreslår bestämmelser som ska

möjliggöra riksrekrytering för högskoleförberedande program för samtliga nationella minoriteter, t.ex. med inriktning mot deras respektive språk och kultur.

I samråd har även andra åtgärder för att effektivisera minoritetspolitiken diskuterats. Utredningen föreslår att Skolverket bör få ansvar för att samla in och presentera statistiska data även om tvåspråkig undervisning. Vidare bör Skolverket få i uppdrag att skapa modeller för samordning av den information som ska ges från huvudmännen till vårdnadshavare om nationella minoriteters språkliga rättigheter.

Uppdrag till Statens kulturråd att främja utgivning och spridning av litteratur på nationella minoritetsspråk

Regeringen gav den 9 november 2017 Statens kulturråd i uppdrag att under perioden 2017–2019 genomföra insatser som har till syfte att främja utgivning och spridning av litteratur på de nationella minoritetsspråken.

Statens kulturråd ska besluta om uppdragets närmare genomförande i samråd med företrädare för de nationella minoriteterna och begära synpunkter från Institutet för språk och folkminnen samt Sametinget.

Tidigare behandling

Utskottet avstyrkte i betänkande 2013/14:KU24 en motion om barns rätt till minoritetsspråk. Utskottet konstaterade att barn som tillhör de nationella minoriteterna skulle få stärkt tillgång till undervisning i sitt minoritetsspråk om kravet på grundläggande kunskaper som förutsättning för modersmålsundervisning togs bort enligt regeringens förslag i proposition 2013/14:148. Vidare konstaterade utskottet att barnen bland de nationella minoriteterna därmed ges stärkta möjligheter att tillägna sig, använda och utveckla sina språk.

Utskottet avstyrkte även en motion om lagstadgad rätt till finskspråkig äldreomsorg i hela landet i betänkande 2013/14:KU24. Utskottet anförde att det delade regeringens bedömning att det av hälso- och sjukvårdslagens och socialtjänstlagens berörda bestämmelser redan kan anses finnas en skyldighet att se till att det finns tillgång till personal med exempelvis kunskaper i finska om detta behövs för att uppnå god vård eller insatser av god kvalitet.

Utskottet behandlade motioner om efterlevnaden av lagen om minoriteter och minoritetsspråk i betänkande 2014/15:KU16. Utskottet konstaterade att frågorna om bristande efterlevnad av minoriteters rättigheter är angelägna och underströk vikten av att de grundläggande rättigheterna får genomslag i hela landet. Utskottet noterade den kritik som Europarådet har framfört mot Sverige när det gäller de minoritetspolitiska åtagandena, och förutsatte att regeringen beaktar de slutsatser och rekommendationer som har lämnats inom ramen för den internationella granskningen. Vidare konstaterade utskottet att regeringen hade uppmärksammat att det tycktes finnas oklarheter i lagstiftningen och brister i genomförandet på det minoritetspolitiska området och

att regeringen hade uttryckt en tydlig ambition att klargöra omfattningen av dessa problem. Utskottet konstaterade också att initiativ hade tagits för att under de närmaste åren stärka arbetet med mänskliga rättigheter på kommunal nivå. Mot bakgrund av det inledda arbetet och de aviserade åtgärderna såg utskottet inte något skäl att ställa sig bakom ett tillkännagivande.

Våren 2017 behandlade utskottet motioner bl.a. om åtgärder i fråga om nationella minoriteter och minoritetsspråk, om kommuner inom förvaltningsområden, förvaltningsområdets utbredning och finlandssvenskarnas ställning (bet. 2016/17:KU16). Utskottet framhöll bl.a. att de stärkta rättigheter som förvaltningsområdena innebär för våra nationella minoriteter är viktiga och att det är angeläget att både utvärdering och utveckling av skyddet för de nationella minoriteterna fortsätter, inte minst med tanke på de skillnader som kan konstateras vad gäller i vilken grad kommuner lever upp till sina åtaganden och med tanke på den kritik Europarådet framfört till Sverige.

Utskottet konstaterade i betänkande 2016/17:KU16 att regeringen har beslutat om en översyn av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk och en utredning om förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk. Mot bakgrund av de pågående utredningarna såg utskottet inte något skäl att ställa sig bakom ett tillkännagivande om kommuner inom förvaltningsområden och avstyrkte därmed motionerna. Inte heller i frågan om åtgärder i fråga om nationella minoriteter och minoritetsspråk såg utskottet skäl att ställa sig bakom ett tillkännagivande och avstyrkte därför motionerna. Fem reservationer lämnades (M, V, L).

Vad gäller frågan om finlandssvenskarnas ställning föreslog utskottet ett tillkännagivande om att utreda frågan. Sverigedemokraterna reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att de utredningar som tillsatts av regeringen redovisades under hösten 2017. Utskottet vill inte föregripa beredningen av utredningarna och avstyrker därmed motionsyrkandena.

Sanningskommission och officiell ursäkt till det samiska folket

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en sanningskommission och en officiell ursäkt till det samiska folket.

Jämför reservation 3 (V).

Motionerna

I motion 2017/18:2944 av Valter Mutt m.fl. (MP) yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om att den svenska staten bör framföra en officiell ursäkt till

det samiska folket för begångna övergrepp. Motionärerna menar att staten likt Svenska kyrkan officiellt bör framföra en ursäkt för tvångsarbete, tvångskristnande, markstölder m.m.

I partimotion 2017/18:2967 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en oberoende sanningskommission om relationen mellan svenska staten och det samiska folket. Motionärerna menar att en sanningskommission kan sammanställa och beskriva övergrepp och oförrätter som ägt rum genom att bl.a. låta enskilda som på olika sätt drabbats få berätta sin historia samt ge rekommendationer och förslag på åtgärder. En sanningskommission måste kopplas till kompensatoriska och framåtsyftande åtgärder samt ha ett oberoende mandat.

I motion 2017/18:3475 av Per Åsling (C) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att skyndsamt se över den diskriminering som samer utsätts för. Motionären föreslår att en sanningskommission tillsätts för att sammanställa och beskriva övergrepp och oförrätter som ägt rum samt ge rekommendationer och förslag på åtgärder.

Bakgrund

Kommissioner

Kommissioner och andra undersökande utredningar uppträder främst i form av tillfälliga statliga myndigheter under regeringen. Andra former av utredningar är uppdrag till särskilda myndigheter och särskilt tillsatta haverikommissioner eller fast organiserade kommissioner eller inspektioner.

En kommission har ofta i uppdrag att undersöka tidigare samhällsförhållanden, allvarliga händelser och s.k. affärer på skilda områden. När företeelsen kommission behandlas är det oftast den extraordinära granskningskommissionen som står i centrum, dvs. en kommission som har tillsatts och normalt har i uppgift att undersöka ett faktiskt händelseförlopp av särskild betydelse.

De närmare formerna för en statlig kommissions arbete framgår av kommissionens direktiv, och kommittéförordningen är tillämplig på kommissionens verksamhet. Hur arbetet i en kommission ska utföras regleras ytterst av vilka rättsliga befogenheter kommissionen har.¹ I vissa fall har kommissioner getts särskilda undersökningsbefogenheter i lag (Säkerhetstjänstkommissionen) eller stöd i lag för att hålla vissa uppgifter under sekretess, bl.a. 2005 års katastrofkommission (se 42 kap. 9 § offentlighets- och sekretesslagen, OSL). Av 42 kap. 10 § OSL följer vidare att regeringen får utfärda föreskrifter om att sekretess, motsvarande den som enligt detta kapitel gäller hos Justitiekanslern, ska gälla i verksamhet som bedrivs av en särskild undersökningskommission som regeringen har tillsatt.

¹ Hirschfeldt, Undersökningskommissioner – extraordinära inslag i "the Audit Society", Festskrift till Lena Marcussen, s. 163.

Vitbok om övergrepp mot romer

I mars 2014 publicerade regeringen en vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet (Ds 2014:8). I regeringens skrivelse om en strategi för romsk inkludering (skr. 2011/12:56) redogjordes för syftet och det då pågående arbetet med vitboken. I skrivelsen anges bl.a. att i betänkandet Romers rätt (SOU 2010:55) föreslog Delegationen för romska frågor att en sannings- och försoningskommission skulle inrättas för att kartlägga och dokumentera de övergrepp, försummelser och diskriminerande åtgärder som begåtts mot den romska minoriteten under 1900-talet. Delegationen framhöll att ett arbete med att dokumentera övergrepp ofta leder till att de politiskt ansvariga lämnar en offentlig ursäkt och att en sannings- och försoningskommission vanligen även har i uppgift att lämna förslag om hur offren kan gottgöras.

Av skrivelsen framgår även att majoriteten av deltagarna vid de möten som Regeringskansliet ordnade under remissen av delegationens betänkande ansåg att dokumentationen av övergrepp, försummelser och diskriminerande åtgärder mot den romska minoriteten kunde bidra till att öka kunskapen om hur romer har behandlats. En ursäkt från staten skulle enligt många mötesdeltagare innebära ett viktigt erkännande och en upprättelse för romerna. Några mötesdeltagare tog dock avstånd från beteckningen försoning, som man menade var orealistisk och kunde tolkas som att romer själva bär ansvar för den behandling de har fått utstå. Många mötesdeltagare ställde sig frågande eller kritiska till förslaget om en kommission, och en rad farhågor framfördes. Som förslag på ett alternativ till en sannings- och försoningskommission uttrycktes önskemål om ett permanent kunskaps- och dokumentationscenter. Regeringen konstaterade i det sammanhanget att ökad kunskap och forskning om de nationella minoriteternas kultur, historia och språk i vidare bemärkelse är av stor betydelse.

Uttalanden från ansvariga statsråd

Den dåvarande jordbruksministern, med ansvar för samefrågor, uttalade följande vid den s.k. urfolksdagen i Tärnaby den 9 augusti 1998:

Jag tycker att vi måste ha lärt oss någonting av historien och jag vill gärna ta det här tillfället i akt och säga till er, som representant för den svenska regeringen och det svenska samhället att jag är väl medveten om det förtryck som Sverige har utövat över det samiska folket genom historien. Jag vill å regeringens vägnar be om ursäkt för det. [...] Vi kan inte på något sätt acceptera det förtryck, t.ex. att samer har förvägrats att använda sitt språk, de tvångsflyttningar och de många uttryck för förtryck som vi har gjort oss skyldiga till genom årens lopp. Det finns heller ingen annan möjlighet för det svenska samhället att komma vidare, än att be om ursäkt för de övergreppen.

Ursäkten till det samiska folket genom den dåvarande jordbruksministerns uttalande nämns även i Urbefolkningsdelegationens slutrapport från mars

2005. Vid ett anförande av den dåvarande integrations- och jämställdhetsministern vid Sametingets plenum den 23 oktober 2007 uttalade statsrådet följande:

Det är i år 30 år sedan regering och riksdag uttalade sin grunduppfattning: ”att samerna är en etnisk minoritet i Sverige, som i sin egenskap av ursprunglig befolkning i sitt eget land intar en särskild ställning”. Det är nu också snart åtta år sedan riksdagen ratificerade Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk. Dessa ställningstaganden är i sig grundläggande för minoriteternas ställning i det svenska samhället. De utgör majoritetssamhällets erkännande av minoriteternas existens och deras betydelse för det svenska samhället. Och de utgör också en upprättelse och en ursäkt för de oacceptabla förhållanden under vilka våra minoriteter tvingats leva under olika epoker av vår gemensamma historia.

Nationellt kunskaps- och resurscentrum om rasism

I regeringsförklaringen den 3 oktober 2014 framhöll statsministern att Sverige ska säkra de nationella minoriteternas rättigheter, och uppgav i sammanhanget bl.a. att ett nationellt kunskaps- och resurscentrum för forskning om rasism skulle inrättas. I budgetpropositionen för 2015 angav regeringen att den avser att se över behovet av och formerna för ett sådant nationellt kunskaps- och resurscentrum (prop. 2014/15:1 utg.omr. 13 s. 50).

Utredningen om en förstärkt minoritetspolitik

Utredningen (SOU 2017:60) gör bedömningen att de nationella minoriteterna under lång tid har osynliggjorts och utsatts för övergrepp i det svenska samhället. Detta innebär att ett uthålligt försoningsarbete mellan samhället och de nationella minoriteterna är nödvändigt. Utredningen anför vidare att regeringen bör säkerställa förutsättningarna för ett oberoende och hos de nationella minoriteterna legitimt och förankrat försoningsarbete när det gäller det osynliggörande och de övergrepp som dessa utsatts för i Sverige fram till i dag.

En viktig och ofta avgörande grund för att ett erkännande av urfolk och nationella minoriteter ska leda till en genuin upprättelse är att begångna övergrepp benämns och erkänns. Det är i sin tur en förutsättning för att ett brett och uthålligt försoningsarbete mellan samhället och minoriteten ska kunna genomföras. Det förutsätter att försoningsarbetet bedrivs oberoende och är förankrat hos den nationella minoriteten. Frågan om försoningsarbete i Sverige har i olika former väckts var för sig för romer, samer och tornedalingar.

En vitbok, Den mörka och okända historien – Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet (Ds 2014:8), publicerades 2014 av regeringen. Vitboken, som är ett regeringsdokument, togs fram i samarbete med företrädare för romer och resande. Vitboken avsåg emellertid endast 1900-talet och inte tiden dessförinnan. Nämnas kan också att t.ex. frågan om

det omfattande omhändertagandet av barn från romska familjer och resandefamiljer utelämnades i vitboken.

Sametinget och DO arbetar sedan 2015 gemensamt med att verka för att inrätta en oberoende sanningskommission om historiska skeenden och övergrepp på samer genom historien. I oktober 2016 arrangerade de tillsammans med Vaartoe – Centrum för samisk forskning i Umeå ett rundabordsamtal om internationella erfarenheter från sanningskommissioner i andra länder.

Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksoalaiset (STR-T) och Met Nuoret lämnade i oktober 2016 till regeringen in en ansökan om medel till en förstudie till genomlysning av svenska statens övergrepp på tornedalingar och meänkielitalande.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare avstyrkt motionsyrkanden om en vitbok om övergreppen mot samerna och en officiell ursäkt, senast våren 2012 och 2015 (bet. 2011/12:KU17 s. 50 f. och bet. 2014/15:KU16 s. 24 f.). Utskottet hänvisade då till vad som anförts av företrädare för dåvarande och tidigare regeringar om behandlingen av samer under historien och framhöll vikten av en konkret politik som kan ge samer och andra minoritetsgrupper upprättelse för de övergrepp som begåtts. Mot den bakgrunden bedömde utskottet att det inte krävdes någon åtgärd från riksdagens sida. Vänsterpartiet reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar vad som anförts av företrädare för tidigare regeringar om behandlingen av samer under historien och framhåller vikten av en konkret politik som kan ge samer och andra minoritetsgrupper upprättelse för de övergrepp som begåtts. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Utökat självstyre, naturresurspolitik och en samlad samepolitik

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om utökat självstyre, naturresurspolitik och en samlad samepolitik.

Jämför reservation 4 (V).

Motionerna

I motion 2017/18:2944 av Valter Mutt m.fl. (V) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om att minerallagstiftning och annan naturresurspolitik bör utformas

på ett sätt som tar tillbörlig hänsyn till samiska intressen och som stärker de senares juridiska ställning.

I partimotion 2017/18:2967 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om att FN:s urfolksdeklaration snarast bör genomföras i Sverige. Motionärerna framhåller att FN:s råd för mänskliga rättigheter 2010 noterade att Sverige stöder urfolksdeklarationen men inte tillämpar de rättigheter den innehåller. I yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en parlamentariskt sammansatt utredning om ett utökat samiskt självstyre och Sametingets dubbla roller. Motionärerna välkomnar den nya konsultationsordningen. Samtidigt kvarstår behovet av att göra en ordentlig genomlysning i frågan om ett utökat samiskt självstyre och Same-tingets dubbla roller. Regeringen bör tillsätta en parlamentarisk utredning, i vilken det är av stor vikt att det samiska folket representeras och på andra sätt involveras. I yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en utredning som ska återkomma med ett förslag om en samlad samepolitik. Motionärerna menar att en utredning omgående bör tillsättas som har till uppdrag att presentera förslag på en genomgripande och samlad samepolitik där utgångspunkten är samernas särställning som urfolk. I denna process är det särskilt viktigt att det samiska folket både representeras och på andra sätt involveras.

Gällande ordning

Sametinget, som inrättades 1993, är både ett folkvalt organ som företräder det samiska folket i Sverige och en statlig myndighet som ska verkställa den politik och de beslut som fattas av riksdagen och regeringen. Bestämmelser om Sametinget finns i sättingslagen (1992:1433). Sametingets huvudsakliga uppgifter är att besluta om fördelningen av statens bidrag till samisk kultur och samiska organisationer, leda det samiska språkarbetet, medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid utnyttjande av mark och vatten, samt informera om samiska förhållanden. Till Sametinget väljs 31 ledamöter vart fjärde år. Bland ledamöterna utser Sametinget en styrelse om högst sju ledamöter som sköter den löpande verksamheten.

Samerna är sedan 1999 erkända som en nationell minoritet, och sedan 2011 erkänns samernas särskilda ställning som urfolk i Sverige i grundlagen. Enligt 1 kap. 2 § regeringsformen ska det samiska folkets möjlighet att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv främjas.

Bakgrund

Naturrensurspolitik

Proposition om information m.m. vid mineralprospektering

I en proposition med förslag till ändringar i minerallagen (1991:45) som gäller förbättrad information och tydligare ansvar vid mineralprospektering föreslår regeringen en rätt till översättning av gällande arbetsplan till finska, meänkieli och samiska samt ett krav på att arbetsplanen ska sändas till bl.a. Sametinget (prop. 2013/14:159). Av propositionen framgår det att Sametinget sedan den 1 januari 2007 är förvaltningsmyndighet inom rennäringens område. Vidare framgår det av propositionen och bestämmelserna i sametingslagen (1992:1433) att Sametinget som regeringens expertmyndighet ska medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid nyttjande av mark och vatten. Samtidigt har staten ett ansvar för att rennäringen kan fortleva. Regeringen bedömer därför att Sametinget bör få möjlighet till tidig och god information i dessa frågor. Av propositionen framgår även att i de fall en gällande arbetsplan ska sändas till Sametinget (dvs. där undersökningsarbetet ska bedrivas i ett område som används för rensköttsel) får myndigheten en möjlighet att bedöma de samlade effekterna av prospekteringar inom renskötseområdet, vilket underlättar för Sametinget att bedöma vilka hänsyn som bör tas till rennäringens intressen och kumulativa effekter av andra exploateringar.

Ändringar i minerallagen

Den 1 augusti 2014 trädde ändringar i minerallagen i kraft som innebär att en rätt till översättning av arbetsplaner för mineralprospektering till finska, meänkieli och samiska införts, liksom ett krav på att en gällande arbetsplan ska sändas till kommunen, länsstyrelsen och Sametinget (prop. 2013/14:159, bet. 2013/14:NU20, rskr. 2013/14:320). Syftet med lagändringarna var att säkerställa att de som berörs av undersökningsarbeten får den information de behöver för att de ska kunna tillvarata sina rättigheter i förhållande till prospektören.

Utökat självstyre

Sametingsutredningen

I oktober 2000 tillkallades en särskild utredare för att göra en översyn av Sametingets organisation och de dubbla rollerna som folkvalt organ och myndighet (Jo 2000:03). I utredningens betänkande Sametingets roll i det svenska folkstyret (SOU 2002:77), som överlämnades i september 2002, var utgångspunkten att Sametingets och samernas ställning borde stärkas. Vidare identifierade utredningen vissa begränsningar i Sametingets dubbla roller, och ansåg att det inte var ändamålsmässigt att Sametinget är en myndighet. Som

svar på frågan om vad Sametinget alternativt skulle kunna vara anförde utredningen följande (s. 10–11):

Enligt regeringsformen är det regeringen med ansvar inför riksdagen som styr riket. Ett undantag från denna princip utgör det kommunala självstyret. Utredningen har dragit den slutsatsen att Sametinget antingen måste förbli en myndighet under regeringen eller möjligen riksdagen eller också måste det tillerkännas ett visst självstyre. Detta skulle behöva framgå av regeringsformen.

Utredningen anser att det kan vara ändamålsmässigt att vidare utreda möjligheten att genomföra ett självstyre för samerna på exempelvis det sätt som skett i Finland, att i regeringsformen skriva in att samerna har kulturell autonomi som följer av lag. En sådan nyordning skulle förutsätta en noggrann analys av ett flertal svåra frågor med såväl folkrättsliga som konstitutionella aspekter. Utredningen har påbörjat en sådan analys. En eventuell fortsatt analys görs dock enligt vår bedömning lämpligast av en parlamentariskt sammansatt kommitté med uttryckligt stöd i direktiven.

Mot bakgrund av det som anfsr ovan föreslog utredningen att regeringen skulle låta utreda denna fråga.

Proposition om ett ökat samiskt inflytande

I februari 2006 överlämnade regeringen propositionen Ett ökat samiskt inflytande (prop. 2005/06:86) i vilken den gjorde bedömningen att myndighetsuppgifter som rör samiska förhållanden successivt borde överföras till Sametinget. I ett första skede borde Sametinget överta vissa uppgifter från länsstyrelserna och dåvarande Statens jordbruksverk och bl.a. vara central förvaltningsmyndighet för rennäringen. För att Sametinget skulle kunna handha det ökade myndighetsansvaret föreslogs även ändringar i Sametingets organisation. Ändringarna syftade främst till att stärka Sametinget som myndighet och till att särskilja dess uppgifter som myndighet respektive folkvalt organ.

Regeringen bedömde att Sametingsutredningens förslag att utreda om Sametinget kan vara ett organ för självstyre inte borde genomföras. Av propositionen framgår att de flesta remissinstanserna tillstyrkte utredningens förslag om en utredning (s. 36). Som skäl för sin bedömning anförde regeringen bl.a. att det samiska folket utgör ett sådant folk som i folkrättens mening har rättigheter, inklusive rätten till självbestämmande, men att utformningen av det materiella innehållet i självbestämmanderätten till stor del är en fråga mellan samerna och staten. Regeringen ansåg att det samiska självbestämmandet tills vidare borde ökas genom att successivt ge Sametinget som myndighet fler uppgifter som rör samiska förhållanden. Det fanns enligt regeringen därmed inte någon anledning att utreda om Sametinget kunde vara ett organ för självstyre. Regeringen avsåg att även fortsättningsvis samråda med Sametinget om det närmare innehållet i det samiska självbestämmandet (s. 38).

FN:s urfolksdeklaration

Förenta nationernas (FN) deklaration om ursprungsfolkens rättigheter (urfolksdeklarationen) antogs av FN:s generalförsamling den 13 september 2007. Deklarationen är en gemensam politisk viljeförklaring och behandlar bl.a. rätten till självbestämmande, nationalitet, kultur och traditioner, religion, utbildning och landrättigheter. Deklarationen är inte juridiskt bindande. FN:s råd för mänskliga rättigheter noterade 2010 att Sverige stöder urfolksdeklarationen men inte tillämpar de rättigheter den innehåller. Sverige rekommenderades att genomföra deklarationen och etablera mekanismer för detta i samarbete med det samiska folket (A/HRC/15/11).

Rekommendationer från FN:s urfolksrapportör m.m.

FN:s särskilda urfolksrapportör framhöll i sin rapport från 2011 om samernas situation att det fanns ett behov av att stärka Sametingets självständighet som självstyrande organ och rekommenderade därför att regeringen tillsammans med Sametinget skulle överväga fler områden där Sametinget kan ges ökad eller ensam beslutanderätt. Rapportören ansåg att Sametingets dubbla roller som folkvald församling och statlig förvaltningsmyndighet var särskilt problematiska, eftersom de innebär att tinget i sin roll kan tvingas att genomföra beslut i konflikt med vad det i sin roll som folkvald församling anser vara bäst för samerna.

Rapportörens bedömningar och rekommendationer uppmärksammades av Utredningen för utvärdering av nationella handlingsplanen för mänskliga rättigheter, som överlämnade sitt betänkande i mars 2011 (SOU 2011:29).

I regeringens rapport till FN:s råd för mänskliga rättigheter från november 2014 framhålls i ett särskilt avsnitt som rör samerna att regeringen har en ambition att stärka samernas självbestämmande genom att ge Sametinget både ett utökat ansvar för interna samiska frågor och en större delaktighet i beslut som påverkar samerna (s. 6 f.).

Konsultation i frågor som rör det samiska folket (Ds 2017:43)

I Kulturdepartementets promemoria Konsultation i frågor som rör det samiska folket (Ds 2017:43) föreslås att en ny och särskild ordning ska införas för konsultation i frågor av särskild betydelse för samerna. Reglerna föreslås bli införda som en ny lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket. Konsultationsordningen föreslås gälla utöver annan samrådsskyldighet enligt gällande lagstiftning. Syftet är att främja och stärka det samiska folkets inflytande över dess egna angelägenheter i beslutsprocesser. Förslaget liknar den ordning som finns i Norge och är utformat mot bakgrund av bl.a. rekommendationer som internationella granskningsorgan har lämnat. Förslaget är även i linje med den nordiska samekonventionen som Finland, Norge och Sverige och de tre ländernas sameting färdigförhandlade i januari 2017.

Förslaget innebär en skyldighet för regeringen, statliga förvaltningsmyndigheter, kommuner och landsting att konsultera Sametinget i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna. Konsultationen ska göras före

beslut i ärendet. Om ärendet kan få särskild betydelse för en samisk organisation eller en sameby ska även dessa konsulteras om det finns skäl för det. I vissa fall kan dock konsultation underlåtas. Konsultationen ska ske i god anda, och enighet eller samtycke i den fråga som gett anledning till konsultationen ska eftersträvas.

Konsultationen ska ske i den form Sametinget önskar om det inte medför olägenhet av betydelse vid ärendets behandling eller om syftet med konsultationen ändå kan uppnås.

Om myndigheten önskar det får även en annan myndighet, organisation eller enskild part närvara vid muntlig konsultation i ett ärende. Vad som framkommit vid konsultationen ska dokumenteras.

Promemorian har skickats ut på remiss. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2018.

En samlad samepolitik

Bakgrund

Det gällande övergripande målet för samepolitiken, som fastställdes av riksdagen i december 2005, är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar (prop. 2005/06:1, bet. 2005/06:MU2, rskr. 2005/06:108).

Regeringen presenterade 2009 departementspromemorian Vissa samepolitiska frågor (Ds 2009:40), som skulle ligga till grund för en samepolitisk proposition. I förslaget ingick bl.a. en ny rennärlagsstiftning och ett formaliserat samrådsförfarande mellan Sametinget och regeringen. Regeringen valde dock att avvakta med den fortsatta processen sedan bl.a. Sametinget och Svenska Samernas Riksförbund avvisat förslagen, för att invänta konkreta förslag från Sametinget och andra samiska företrädare. Våren 2010 tillsatte Sametinget en parlamentarisk kommitté för att utarbeta ett förslag till en framtida samepolitik. Under 2015 togs nya initiativ i Sametinget för att återuppta processen med att ta fram ett sådant förslag.

Under 2013 tog regeringen initiativ till en förnyad dialog om framtidens samepolitik och kallade Sametinget och Svenska Samernas Riksförbund till ett första dialogmöte i december 2013.

Strategin för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter

Utredningen för utvärdering av nationella handlingsplanen för mänskliga rättigheter 2006–2009 överlämnade sitt betänkande i mars 2011 (SOU 2011:29). I betänkandet diskuteras den svenska statsmaktens förhållande till urfolket samerna i ett särskilt avsnitt. I avsnittets rekommendationer anför utredaren bl.a. att det krävs förnyade och utökade ansträngningar av regeringen för att utforma en samlad, tydlig och rättighetsbaserad urfolkspolitik. Utredaren framhåller att arbetet bör genomföras i nära samråd med och med aktivt deltagande av företrädare för det samiska folket och med beaktande av synpunkter och rekommendationer från internationella övervakningsorgan. En sådan politik

måste också enligt utredarens mening innefatta en överenskommelse med företrädare för det samiska folket om en formaliserad ordning för hur samråd med samerna ska ske i alla frågor som rör deras livsbetingelser (s. 421).

I en skrivelse från 2016 redogör regeringen för sin strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter och lämnar en lägesrapport om Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (skr. 2016/17:29). Regeringens strategi tar sin utgångspunkt i det nya målet för politiken för mänskliga rättigheter som riksdagen antagit, nämligen att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. I avsnittet om de åtgärder som regeringen vidtagit mot bakgrund av de rekommendationer som Sverige fått under granskningen av efterlevnaden av FN:s internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR), framhåller regeringen Utredningen om en stärkt minoritetspolitik (Ku 2016:02) samt arbetet med en ny konsultationsordning, se ovan. Regeringens strategi för mänskliga rättigheter har behandlats av konstitutionsutskottet i betänkande 2017/18:KU6.

Utredningen om en stärkt minoritetspolitik

Utredningen har haft i uppdrag att genomföra en sammanhållen analys av minoritetspolitiken, att se över minoritetslagen samt att utreda ett antal särskilda frågor (SOU 2017:60 och SOU 2017:88). Betänkandena beskrivs ovan.

Nordisk samekonvention

I den senaste budgetpropositionens (prop. 2017/18:1 utg.omr. 1 s. 33 f.) resultatredovisning för samepolitiken framhålls att en överenskommelse om en nordisk samekonvention träffades i januari 2017 mellan företrädare för de svenska, norska och finländska regeringarna och representanter för det tre nordiska sametingen. Konventionen anger, enligt regeringen, vissa minimirättigheter som staterna kan vidareutveckla och ger verktyg för en förbättrad dialog mellan stat, myndigheter och det samiska folket. Regeringen avvaktar för närvarande sametingens ställningstagande till en nordisk samekonvention.

Regeringen framhåller att den överenskommelse som träffats om en nordisk samekonvention och det pågående arbetet med att etablera en konsultationsordning (se ovan) utgör viktiga steg i arbetet för att nå det övergripande samepolitiska målet och utvecklingen av det gränsöverskridande samarbetet om urfolksrättigheter. Regeringen konstaterar dock att mycket arbete återstår inom flera politikområden.

Regeringens skrivelse med anledning av Riksrevisionens rapport om samisk utbildning

I regeringens skrivelse Riksrevisionens rapport om samisk utbildning (skr. 2017/18:68), som överlämnades till riksdagen den 15 december 2017, redovisas regeringens bedömningar med anledning av Riksrevisionens granskningsrapport Samisk utbildning – dags för en omstart (RiR 2017:15).

Riksrevisionens övergripande bedömning är att måloppfyllelsen för de statliga insatser för samisk utbildning som genomförs av myndigheten Sameskolstyrelsen i flera avseenden är låg. Den låga måloppfyllelsen beror enligt Riksrevisionen på brister både i myndighetens arbete och i regeringens styrning av myndigheten.

Riksrevisionen rekommenderar regeringen att överväga att föreslå riksdagen att föra över Sameskolstyrelsens uppgifter till Sametinget. Regeringen rekommenderas också att utreda dels Sameskolstyrelsens och Sametingets förutsättningar att utföra de uppgifter som Sameskolstyrelsen har i dag, dels andra skolmyndigheters förutsättningar att utföra vissa av dessa uppgifter. Vidare anser Riksrevisionen att regeringen bör utveckla uppföljningen av Sameskolstyrelsens verksamhet för att kunna göra ändamålsenliga bedömningar av myndighetens resultat.

Regeringen instämmer i Riksrevisionens bedömningar och rekommendationer. Regeringen framhåller att den vidtagit åtgärder som ligger i linje med Riksrevisionens rekommendationer. Regeringen har sedan tidigare bl.a. tillsatt en utredning med uppdrag att göra en översyn av ansvarsfördelningen och organiseringen av myndigheterna på skolområdet, däribland Sameskolstyrelsen, för att skapa en mer ändamålsenlig myndighetsstruktur. Frågan om huvudmannaskap övervägs inom ramen för utredningen, liksom Sameskolstyrelsens förutsättningar att utföra de uppgifter som Sameskolstyrelsen har i dag samt andra skolmyndigheters förutsättningar att utföra vissa av uppgifterna. För att utveckla uppföljningen av Sameskolstyrelsens verksamhet har regeringen även i budgetpropositionen för 2018 aviserat att medel ska tillföras Ekonomistyrningsverket för genomförande av ett regeringsuppdrag om att analysera Sameskolstyrelsens kostnadsutveckling och ekonomistyrning.

Regeringen anser att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad i och med denna skrivelse.

Tidigare behandling

Utskottet har behandlat frågan om Sametingets roller och ett utökat samiskt självstyre tidigare. Ett likalydande motionsyrkande som det nu aktuella avstyrktes av utskottet våren 2012 och 2015 (bet. 2011/12:KU17 och bet. 2014/15:KU16). Utskottet anförde då att det vidhöll sin tidigare mening att det är väsentligt att Sametingets roller som folkvalt organ och myndighet under regeringen hålls isär på ett för allmänheten tydligt sätt, och utgick från att regeringen även fortsättningsvis skulle ägna frågan vederbörlig uppmärksamhet. Utskottet konstaterar att regeringen i olika sammanhang har uttryckt sin avsikt att stärka Sametinget genom att ge myndigheten ett utökat ansvar för interna samiska frågor och en större delaktighet i beslut av väsentlig betydelse för samerna samt att ha en fördjupad dialog med samiska representanter om den framtida samepolitiken.

Våren 2014 avstyrkte utskottet ett motionsyrkande om att utvidga Sameetingets bestämmanderätt vad gäller rennäringen och världsarvet Laponia med hänvisning till att Sametinget redan medverkar i samhällsplaneringen och bevakar att samiska behov beaktas, bl.a. inom rennäringen, och till de då nyligen föreslagna ändringarna i minerallagen (bet. 2013/14:KU24).

Under hösten 2017 avstyrkte utskottet motioner om ratificering av konvention 169 om ursprungsfolk och om stamfolk. Utskottet hänvisade bl.a. till Utredningen om en stärkt minoritetspolitik och promemorian från Kulturdepartementet om en ny konsultationsordning och såg inte skäl att ompröva sitt tidigare ställningstagande i frågan (bet. 2017/18:KU6). Vänsterpartiet reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att regeringen har vidtagit åtgärder för att stärka Sametinget genom att det ges en större delaktighet i beslut av väsentlig betydelse för samerna, bl.a. i arbetet med den nya konsultationsordningen och Nordisk samekonvention. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Älvdalskans ställning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om älvdalskans ställning.
Jämför reservation 5 (C, KD).

Motionerna

I motion 2017/18:26 av Robert Stenkvist och Mikael Jansson (båda SD) begärs ett tillkännagivande om att bevara, levandegöra och officiellt erkänna språket älvdalska. Motionärerna menar att åtgärder borde vidtas för att bevara och främja språket som en viktig del av vårt kulturarv, exempelvis genom att göra det möjligt för alla skolbarn som vill läsa älvdalska att göra det.

I motion 2017/18:1209 av Peter Helander och Per-Ingvar Johnsson (båda C) begärs ett tillkännagivande om att älvdalskan bör erkännas som minoritets- eller landsdelsspråk i Sverige enligt Europarådets fördrag. Motionärerna noterar att språkliga rättigheter är en grundläggande mänsklig rättighet som finns förankrad i FN:s konvention om mänskliga rättigheter, att barnens rätt att utveckla och tillägna sig det egna modersmålet är förankrad i den svenska språklagen, samt att älvdalskan som enbart talas i Sverige anses vara en del av det svenska kulturarvet.

I motion 2017/18:2502 begär Ann-Britt Åsebol (M) ett tillkännagivande om att utreda möjligheten att erkänna älvdalskan som minoritets- eller landsdelsspråk i Sverige. Motionären framhäver att älvdalskan sedan 2016 har

varit erkänd som ett eget språk av organisationen SIL International men ännu inte erkänts som minoritetsspråk i Sverige.

Gällande ordning

Av 2 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk följer att äldalskan inte har fått status som minoritetsspråk.

Bakgrund

Minoritetsspråkskonventionen

Sverige ratificerade den europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk, minoritetsspråkskonventionen, 2000. Enligt konventionen definieras landsdels- eller minoritetsspråk som ett språk som av hävd används i ett visst territorium inom en stat, av medborgare i den staten som utgör en grupp som till antalet är mindre än resten av befolkningen i den staten, och som är annorlunda än det eller de officiella språken i den staten. Det innefattar inte vare sig dialekter av det eller de officiella språken i den staten eller språk som talas av invandrare. Vidare anger konventionen även att territoriellt obundna språk definieras som språk som används av medborgare i en stat och som avviker från det eller de språk som används av resten av befolkningen i den staten men som, trots att de av hävd används inom den statens territorium, inte kan identifieras med en bestämd del av den.

Från Europarådets sida har man överlåtit åt ansvariga myndigheter i de länder som ratificerar konventionen att med beaktande av konventionens definition göra en bedömning av vilka språk som är landsdels- eller minoritetsspråk i det egna landet. I konventionen ges heller inga närmare riktlinjer för bedömningen av när ett uttryckssätt ska anses vara en dialekt eller ett språk. I samband med att Sverige ratificerade konventionen beslutade riksdagen om fem officiella minoritetsspråk: finska, meänkieli, samiska, romani chib och jiddisch.

Minoritetsspråkskommittén

Minoritetsspråkskommittén, som utredde frågan om svensk ratificering av minoritetsspråkskonventionen, behandlade frågan om dialekter och folkmål (SOU 1997:192). Kommittén konstaterade att det är komplicerat att bedöma vad som är en dialekt, ett folkmål respektive ett språk. Som exempel på svenska folkmål nämndes äldalsmål, gutniska och skånska. Dessa folkmål talades tidigare i ganska stor utsträckning i olika delar av landet men har till följd av bl.a. större rörlighet i befolkningen, inflyttningen till städerna och massmediernas inflytande kommit att talas och förstås av allt färre personer. Rent lingvistiskt kan folkmålen vara mycket olika nutida rikssvenska. Folkmålen är förknippade med den bygd där de har talats och är en del av bygdens kultur och historia. Det kan därför, enligt kommittén, hävdas att det

finns ett intresse av att folkmålen bevaras som en viktig del av den svenska landsbygds- och kulturhistorien. Kommittén fann att det viktigaste argumentet mot att tillämpa konventionen på folkmålen är att det strider mot konventionens syfte som är att stärka minoritetsspråkens ställning i det offentliga livet, såsom hos domstolar och myndigheter (s. 110).

Minoritetspolitiska propositionen

I propositionen (prop. 2008/09:158) med förslag till bl.a. lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (nedan minoritetsspråkslagen) anförde regeringen att den i fråga om att utöka antalet erkända nationella minoriteter eller nationella minoritetsspråk inte fann något skäl att göra en annan bedömning än den som gjordes i anslutning till ratificeringen av minoritetsspråkskonventionen. Därmed bedömde regeringen att antalet nationella minoritetsspråk inte bör utökas. Dock ansåg regeringen att det finns ett stort värde i att äldalskan, oavsett om den är att betrakta som ett språk eller en dialekt, bevaras som en del av det svenska kulturarvet och att det är önskvärt att äldalskan förs vidare till nya generationer samt att det arbete som Institutet för språk och folkminnen redan bedriver för att bevara svenska dialekter och folkmål således behöver fortsätta.

Vidare konstaterade regeringen dels att Älvdalens kommun på olika sätt kan stödja äldalskans bevarande inom kommunens ordinarie verksamhet och ge barn möjlighet att lära sig äldalska, dels att det även inom ramen för folkbildningen bör finnas förutsättningar att stödja bevarandet av äldalskan (s. 62).

Europarådets granskning

Enligt artikel 15.1 i minoritetsspråkskonventionen ska parterna vart tredje år inkomma med rapporter i en form som bestäms av ministerkommittén. Dessa granskas sedan av en expertkommitté som tillsätts i enlighet med artikel 17. Expertkommittén sammanställer sedan rapporter till ministerkommittén med förslag till rekommenderade åtgärder.

I 2011 års rapport från Europarådets expertkommitté gjordes bedömningen att det behövs en vetenskaplig studie av äldalskan (ECRML [2011] 4, 43–46 §§). En sådan studie skulle enligt kommittén kunna utgöra grunden för en berättigad slutsats om äldalskans status och erbjuda de svenska myndigheterna ett beslutsunderlag i frågan. Expertkommittén uppmanade därför de svenska myndigheterna att i samarbete med äldalsktalande klargöra äldalskans ställning, t.ex. genom att beställa en oberoende vetenskaplig studie.

Expertkommitténs rekommendationer om äldalskan behandlades av den svenska regeringen i den femte rapporten till Europarådet den 10 oktober 2013. I rapporten anfördes att Arbetsmarknadsdepartementet hållit ett möte med företrädare för äldalskan den 14 mars 2013 för att diskutera situationen för äldalskan. Inför mötet skedde inom departementet en grundlig genomgång av skriftligt material i form av rapporter och annan tillgänglig

skriftlig information om älvdalskan och dess status. Vid mötet närvarade även företrädare för Institutet för språk och folkminnen.

Regeringen fann mot bakgrund av mötet ingen anledning att ompröva sitt tidigare ställningstagande om älvdalskan. Som motivering anförde regeringen bl.a. att det bland lingvister inte finns någon fullständig samsyn om huruvida älvdalskan utgör ett språk eller en dialekt, samt att älvdalskan har få användningsdomäner och att det är få föräldrar som talar älvdalska med sina barn. Vidare menade regeringen att ett erkännande av älvdalskan som ett minoritetsspråk troligen skulle innebära att krav även skulle resas från grupper som talar andra dialekter så att även dessa ska få betecknas som minoritetsspråk. Detta skulle enligt regeringen med stor sannolikhet kunna få till följd att syftet med den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk undergrävs.

Europarådets expertkommitté noterade i 2015 års rapport (ECRML [2015] 1, 41 §) den svenska regeringens ställningstagande. Expertkommittén konstaterade dock att det finns ett ökande stöd bland lingvister för synen på älvdalskan som ett eget språk.

Älvdalskans status

Den amerikanska språkorganisationen SIL International tog under 2016 ställning i frågan om den lingvistiska klassificeringen av älvdalskan. SIL International är en ideell organisation med närvaro i ett åttioal länders som arbetar för en hållbar lingvistisk utveckling, framför allt genom forskning, översättning och utbildning. Organisationen beslutade den 27 maj 2016 att klassificera älvdalskan som ett distinkt språk snarare än som en dialekt av svenska. I beslutet hänvisas bl.a. till antalet tillgängliga publikationer på älvdalska samt antalet vetenskapliga studier av älvdalskan. Beslutet innebär att älvdalskan tilldelas en egen språkkod enligt den internationella standarden Iso 639.

Institutet för språk och folkminnen har regeringens uppdrag att på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskaper om språk, dialekter, folkminnen, namn och andra immateriella kulturarv i Sverige. Myndigheten har med anledning av ett tidigare motionsbetänkande lämnat sin bedömning av älvdalskans språkpolitiska status till utskottet.

Institutet för språk och folkminnen anser att det uppstår en gränsdragningsproblematik om en varietet av det svenska språket särskiljs och ges status som nationellt minoritetsspråk, liksom att gränsdragningen kring vilken varietet av älvdalska som ska erkännas riskerar att skapa splittring bland älvdalsktalande. Myndigheten noterar att Älvdalens kommun 2006 fattade ett principbeslut om att arbeta för att älvdalskan ska få officiell språkstatus enligt minoritetsspråkskonventionen, men menar att det finns ett behov av en oberoende undersökning av inställningen hos de boende i Älvdalens kommun om deras inställning till ett erkännande, till att revitalisera älvdalskan, samt vilka konkreta åtgärder man anser viktigast för att kunna föra älvdalskan

vidare till en ny generation. Institutet för språk och folkminnen gör bedömningen att många åtgärder för att främja älvdalskan borde vara möjliga inom ramarna för den existerande lagstiftningen. Om sådana åtgärder ska vara ett fullgott alternativ till ett erkännande som nationellt minoritetsspråk menar myndigheten dock att åtgärds paketet bör inbegripa ekonomiska medel, förslagsvis inom ramen för en dialektpolitik.

Föreningen för älvdalskans bevarande (Ulum Dalska) har tillsammans med föreningen Språkförsvaret vid överlämnandet av en namninsamling till utskottet bl.a. anfört att det finns en stark önskan bland älvdalingarna att bevara språket.

Tidigare behandling

Våren 2012 avstyrkte utskottet en motion om att erkänna älvdalskan som minoritets- eller landsdelsspråk (bet. 2011/12:KU17). Utskottet konstaterade att det saknade anledning att göra någon annan bedömning än Minoritetsspråkskommittén, dvs. att tillämpningen av minoritetsspråkskonventionen på folkmålen skulle strida mot konventionens syfte. Utskottet ansåg dock att det finns ett stort värde i att älvdalskan bevaras som en del av det svenska kulturarvet och såg positivt på de åtgärder som vidtas på både statlig och kommunal nivå för att göra detta möjligt.

Våren 2017 avstyrkte utskottet sex motioner om att erkänna älvdalskan som minoritets- eller landsdelsspråk (bet. 2016/17:KU16). Utskottet konstaterade att betydelsen av älvdalskans bevarande är starkt förankrad bland många älvdalingar. Utskottet anförde att det finns ett stort värde i att älvdalskan bevaras som en del av det svenska kulturarvet och såg positivt på de åtgärder som vidtas på både statlig och kommunal nivå för att göra detta möjligt. Utskottet delade regeringens uppfattning att Älvdalens kommun på olika sätt bör kunna stödja älvdalskans bevarande inom kommunens ordinarie verksamhet och ge barn möjlighet att lära sig älvdalska samt att det även inom ramen för folkbildningen bör finnas förutsättningar att stödja bevarandet av älvdalskan. Utskottet noterade även att Institutet för språk och folkminnen gör bedömningen att många åtgärder för att främja älvdalskan borde vara möjliga inom ramarna för den existerande lagstiftningen, förslagsvis inom ramen för en dialektpolitik. Utskottet noterade det ökade stödet bland lingvister för att betrakta älvdalskan som ett eget språk, men också de invändningar som Institutet för språk och folkminnen framför. Centerpartiet och Kristdemokraterna reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det finns ett stort värde i att älvdalskan bevaras som en del av det svenska kulturarvet och ser positivt på de åtgärder som vidtas på både statlig och kommunal nivå för att göra detta möjligt. Utskottet vidhåller

det ställningstagande som gjordes våren 2017 när motionsyrkandena avstyrktes med hänvisning till Institutet för språk och folkminnets bedömning.

Teckenspråk som minoritetsspråk

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om teckenspråk som minoritetsspråk.

Motionen

I motion 2017/18:403 av Bengt Eliasson och Robert Hannah (båda L) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda om svenskt teckenspråk ska bli ett minoritetsspråk. Motionärerna menar att svenskt teckenspråk är jämställt med de nationella minoritetsspråken men inte har samma rättsliga status. De anser att svenskt teckenspråk bör ges samma status.

Gällande ordning

Enligt 7 § språklagen (2009:600) är de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Enligt 8 § har det allmänna ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Av 9 § följer att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket.

Det svenska teckenspråket betraktas inte som nationellt minoritetsspråk i svensk lagstiftning.

Bakgrund

Efter förslag av den dåvarande regeringen erkände Sveriges riksdag 1981 det svenska teckenspråket som dövas förstaspråk. Genom detta beslut gavs det svenska teckenspråket officiell status som språk och ställning som undervisningsspråk vid undervisning av döva och hörselskadade (prop. 1980/81:100 bil. 12).

Europarådets minoritetsspråkskonvention ratificerades av Sverige i februari 2000 (den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, SÖ 2000:3). De språk som omfattas för svensk del är samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch. Sveriges Dövas Riksförbund hade vänt sig till den kommitté som hade fått i uppdrag att utreda frågan om huruvida Sverige borde ansluta sig till konventionen (dir. 1995:84) med en begäran om att konventionens bestämmelser skulle tillämpas på det svenska teckenspråket som ett territoriellt obundet språk. När det gäller teckenspråket konstaterades det i den proposition som låg till grund för riksdagsbeslutet om ratificering (prop. 1998/99:143 s. 33) att det i och för sig är annorlunda än det officiella språket

och används sedan 1875. Vidare är teckenspråket en viktig del av de dövas kultur. Trots detta är det enligt propositionen uppenbart att teckenspråket inte kan anses falla inom ramen för syftet med minoritetsspråkskonventionen, som bygger på språkets anknytning till urbefolkningar och andra nationella minoriteter som etniska grupper. De skäl som finns för att stödja teckenspråket ligger vid sidan av konventionens syfte. Inget land har omfattat teckenspråket vid sin ratifikation av minoritetsspråkskonventionen.

Europarådets parlamentariska församling rekommenderade 2003 ministerkommittén att ta fram särskilda regler om rättigheter för teckenspråksanvändare (Protection of sign languages in the member states of the Council of Europe, [REC 1598 2003]). I sitt svar framhöll ministerkommittén bl.a. att teckenspråk är viktiga och bör beaktas särskilt och ha speciellt skydd.

Nordiska ministerrådets deklaration om nordisk språkpolitik antogs den 1 november 2006. I den berörs frågor om teckenspråkens ställning indirekt när det förklaras att ”nordisk språkpolitik har ett ansvar inför världssamfundet för att i synnerhet de språk som inte är nationalspråk någonstans fortlever och utvecklas och att alla minoritetsspråk kan fortsätta att existera”. Detta uttalande följs av en förklaring om att det är viktigt att även teckenspråken tillerkänns en stark ställning. Nordiska rådets kultur- och utbildningsutskott framhöll vid behandlingen av ministerrådets förslag till deklaration om nordisk språkpolitik att teckenspråken borde ges samma ställning som lagstadgade minoritetsspråk (Redog. 2006/07:NR1).

I december 2008 ratificerade Sverige FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (SÖ 2008:26). Konventionen innehåller särskilda bestämmelser om rättigheter för teckenspråkiga. I dessa delar innebär den att anslutna stater ger döva personer tillgång till teckenspråk samt erkänner och främjar användandet av teckenspråk.

I proposition 2005/06:2 gavs i språkvårdshänseende teckenspråket samma ställning som de fem nationella minoritetsspråken. Regeringen anförde i propositionen att fem språk har erkänts som nationella minoritetsspråk – samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch. För samiska, finska och meänkieli finns också lagar (1999:1175 och 1999:1176) som ger rätt att använda språken i kontakt med förvaltningsmyndigheter och domstolar i vissa geografiska områden där språket har lång tradition. Teckenspråket är en viktig del av dövas kultur och ett modersmål för de personer som är döva från födseln eller den tidiga barndomen. Ett stort antal språk har kommit till Sverige genom flyktingar och invandrare. Det är därför angeläget att en ny språkvårdsorganisation anpassas till hela språksituationen i Sverige. Regeringen anförde vidare att den i likhet med språkkommittén ansåg att en ny språkvårdsorganisation (Institutet för språk och folkminnen) även borde ges i uppgift att utveckla och främja värden av nationella minoritetsspråk och teckenspråk samt ha möjligheter att överblicka den totala språksituationen i Sverige med alla de språk som talas i landet.

Utredningen Översyn av teckenspråkets ställning lämnade både delbetänkandet Teckenspråk och teckenspråkiga – Kunskaps- och forsknings-

översikt (SOU 2006:29) och slutbetänkandet Teckenspråk och teckenspråkiga – Översyn av teckenspråkets ställning (SOU 2006:54). I slutbetänkandet lämnar utredaren ett flertal förslag, bl.a. att det svenska teckenspråket bör tillerkännas en folkrättslig ställning i det svenska samhället som motsvarar den ställning som de nationella minoritetsspråken har fått, att Sverige bör verka för att teckenspråk i nordiska sammanhang tillerkänns en ställning som motsvarar nationella minoritetsspråk i de nordiska länderna samt att Sverige även inom Europarådet bör verka för en konvention eller stadga som ger de europeiska teckenspråken en ställning motsvarande minoritetsspråkens (SOU 2006:54 s. 77).

Utredaren anförde även att minoritetsspråkskonventionens syften bara till en del sammanfaller med behoven för svenskt teckenspråk och för de människor som är beroende av detta språk. Enligt utredarens bedömning behöver teckenspråket ett stöd som liknar – men inte sammanfaller med – det som erbjuds de nationella minoritetsspråken i minoritetsspråkskonventionen (SOU 2006:54 s. 92).

Under 2007 tillsatte regeringen Språklagsutredningen (dir. 2007:17 och 2007:181) med uppdrag att utarbeta ett förslag till språklag, där svenska språkets status regleras. Utredaren skulle även överväga om det i en sådan lag borde införas bestämmelser om de nationella minoritetsspråken och det svenska teckenspråkets ställning. Mot bakgrund bl.a. av förslagen från betänkandet Teckenspråk och teckenspråkiga (SOU 2006:54), att det svenska teckenspråket bör ges en ställning motsvarande den som minoritetsspråken har genom Europarådets minoritetsspråkskonvention, föreslås i betänkandet (SOU 2008:26) att det svenska teckenspråkets ställning bör regleras i språklagen. Detta bör lämpligen ske så att det allmänna, liksom föreslagits i fråga om minoritetsspråken, får ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket. En mer detaljerad reglering av det allmänns insatser för att skydda och främja det svenska teckenspråket bör, liksom i fråga om minoritetsspråken, finnas i särskild lagstiftning. I regeringens proposition (prop. 2008/09:153) anfördes att det svenska teckenspråkets ställning bör regleras i språklagen. Detta skulle lämpligen ske genom att det allmänna – liksom när det gäller minoritetsspråken – får ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket.

I Språkrådets rapport från 2014 *Se språket – Barns tillgång till svenskt teckenspråk* framförs att grundskolor i dag är ”skyldiga att erbjuda modersmålsundervisning i svenskt teckenspråk när det finns fem elever i en undervisningsgrupp och om skolan lyckas hitta en lämplig lärare. För de nationella minoritetsspråken finns det undantagsbestämmelser som ger elever rätt till modersmålsundervisning även när det är färre än fem elever i undervisningsgruppen. I språklagen jämföras det svenska teckenspråket med de nationella minoritetsspråken. De villkor som gäller för de nationella minoritetsspråken i skollagen och skolförordningen bör således även gälla för det svenska teckenspråket”.

Tidigare behandling

I propositionen Nationella minoriteter i Sverige (prop. 1998/99:143 s. 33) konstaterade regeringen att teckenspråket inte kunde anses falla inom ramen för syftet med minoritetsspråkskonventionen. Vid behandlingen av propositionen framhöll konstitutionsutskottet att vad gäller teckenspråket fanns det självfallet starka skäl för att det allmänna ska lämna sådant stöd som kan behövas för att främja de dövas möjligheter i skilda hänseenden. Som anförts i propositionen kunde det dock enligt utskottet inte anses att teckenspråket faller inom ramen för syftet med minoritetsspråkskonventionen med dess anknytning till urbefolkningar och andra nationella minoriteter som etniska grupper. Även om därför teckenspråket inte kunde omfattas av en ratifikation av minoritetsspråkskonventionen, fanns det inte något som hindrade att frågan om åtgärder till stöd för teckenspråket övervägdes i något annat lämpligt sammanhang (bet. 1999/2000:KU6 s. 24).

Även under våren 2001 behandlade utskottet ett flertal motioner som lyfte fram teckenspråkets ställning som minoritetsspråk. Utskottet hänvisade till sin tidigare bedömning och gjorde inte någon annan bedömning. Utskottet ansåg således inte att teckenspråk skulle erkännas som minoritetsspråk. Utskottet ansåg emellertid att det var angeläget att teckenspråkets ställning sågs över. Utvecklingen under senare år, bl.a. arbetet inom ramen för Europarådets verksamhet, hade understrukit vikten av att teckenspråket har en stark ställning. Det var angeläget att de dövas och hörselskadades rättigheter när det gäller teckenspråket och teckenspråksinformation säkerställs. Enligt utskottets mening behövdes i detta syfte en översyn av rätten och möjligheterna att använda teckenspråket, liksom dövas och hörselskadades tillgång till samhällets utbud av kultur och litteratur (bet. 2000/01:KU14 s. 13 f.). Riksdagen tillkännagav detta för regeringen.

Riksdagen godkände hösten 2005 den förra regeringens förslag om mål för en nationell språkpolitik, bl.a. att alla ska ha rätt till språk, att utveckla och tillägna sig svenska språket, att utveckla och bruka det egna modersmålet och nationella minoritetsspråket och att få möjlighet att lära sig främmande språk (prop. 2005/06:2, bet. 2005/06:KrU4). Kulturutskottet framhöll att de fyra mål som den förra regeringen föreslagit och som utskottet sålunda ställt sig bakom alla avsåg en nationell språkpolitik som värnade svenskan som huvudspråk men som också samlat lyfte fram allas rätt till språk, dvs. rätten att utveckla och tillägna sig det svenska språket, bruka det egna modersmålet, teckenspråket som modersmål, de nationella minoritetsspråken och möjligheten att lära sig främmande språk. För att stärka språkvårdens roll i sammanhanget inrättades en förstärkt och samordnad språkvårdsorganisation som kunde rymma utökade insatser för svenska språket, de nationella minoritetsspråken, det svenska teckenspråket liksom vissa terminologi- och språkteknologifrågor m.fl. övergripande språkpolitiska frågor. Språkvården organiserades i myndighetsform och samordnades med dåvarande myndigheten Språk- och folkminnesinstitutet (nuvarande Institutet för språk och folkminnen).

Även under våren 2006 behandlade konstitutionsutskottet ett flertal motioner som lyfte fram teckenspråkets ställning som minoritetsspråk. När det gäller frågan om teckenspråkets ställning hänvisade utskottet till den då pågående utredningen om översynen av teckenspråkets ställning och för att inte föregripa utredningens arbete och det efterföljande beredningsarbetet avstyrkte utskottet samtliga berörda motioner (bet. 2006/07:KU19 s. 48).

Under våren 2008 avstyrkte utskottet en rad motioner om att teckenspråk bör göras till minoritetsspråk med hänvisning till Språklagsutredningens pågående arbete (bet. 2007/08:KU13).

Kulturutskottet välkomnade i sitt betänkande om språklagen (bet. 2008/09:KrU9) att teckenspråkets status skulle markeras i språklagen genom att det allmännas särskilda ansvar för det svenska teckenspråket skulle slås fast.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det finns starka skäl för att det allmänna ska lämna sådant stöd som kan behövas för att främja de dövas möjligheter i skilda hänseenden. Enligt språklagen har det allmänna ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket, vilket också gäller för de nationella minoritetsspråken. Enligt utskottet kan dock inte teckenspråket anses falla inom ramen för syftet med minoritetsspråkskonventionen med dess anknytning till urbefolkningar och andra nationella minoriteter. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Reservationer

1. Romsk inkludering och en nationell språk- och kulturinstitution, punkt 2 (M, C, L, KD)

av Andreas Norlén (M), Annicka Engblom (M), Marta Obminska (M), Per-Ingvar Johnsson (C), Dag Klackenbergs (M), Tina Acketoft (L) och Tuve Skånberg (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3120 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkandena 1–4.

Ställningstagande

Romer och resande har funnits i Sverige i över 500 år, och romer inklusive resande är en av Sveriges fem nationella minoriteter. Men den svenska historien när det gäller behandlingen av romer och resande är mörk. Under stora delar av 1900-talet präglades det officiella Sveriges förhållningssätt av rasbiologiskt präglade tankesätt som i sin yttersta form gick ut på att romer inte borde leva i Sverige. När detta sakta förändrades sattes samhällsinsatser in för att hjälpa romer, men utan samråd med dem som berördes av åtgärderna.

Diskriminering av och fördomar mot romer är en del av den svenska verkligheten också i dag. Många romer upplever ett utanförskap, och många romer och resande har levnadsvillkor som är mycket sämre än för befolkningen i övrigt.

Det är av största vikt att arbetet fortsätter för att synliggöra behandlingen av romer och resande under svenskt 1900-tal. Vitboken är ett centralt underlag i denna kunskapsspridning.

Det behövs en tydlig jämställdhetsdimension i arbetet för romsk inkludering. Jämställdhetsaspekten ska vara integrerad i alla åtgärder som vidtas mot antiziganism och för romsk inkludering, och det bör göras konkreta insatser som är relevanta för jämställdheten mellan romska kvinnor och män samt flickor och pojkar.

Det utvecklingsarbete som pågår inom myndigheter och kommuner när det gäller olika former för samråd och dialog med romer och resande samt romska företrädare behöver spridas vidare. Det är också viktigt att skapa förutsättningar för att möjliggöra för det romska civilsamhället att engagera sig ytterligare i arbetet.

Det är av stor vikt att regeringen, i nära samråd med det romska civilsamhället, överväger att inrätta en nationell kunskaps- och utbildningsinstitution med tydligt uppdrag kring romsk kultur och historia samt romskt språk.

2. Åtgärder i fråga om nationella minoriteter och minoritetsspråk, punkt 4 (L)

av Tina Acketoft (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3587 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkandena 2, 5, 6 och 11 samt avslår motionerna

2017/18:380 av Nina Lundström (L) yrkandena 1 och 2,

2017/18:604 av Pyy Niemi och Raimo Pärssinen (båda S),

2017/18:3134 av Eva Lohman och Ann-Britt Åsebol (båda M) och

2017/18:3135 av Eva Lohman och Cecilia Magnusson (båda M).

Ställningstagande

De nationella minoriteterna samer, sverigefinnar, romer, judar och tornedalingar har en lång historia i vårt land och har alla utsatts för en assimileringspolitik som innebar att de inte fick tala sitt språk eller utöva sin kultur. Detta är grunden till att det behövs en särskild politik för de nationella minoriteterna.

Kunskapen om de nationella minoriteterna och politiken har blivit bättre inom förvaltningsområdena, men kunskapen utanför förvaltningsområdena och inom myndigheter är fortfarande bristfällig. Därför krävs fortsatt informationsarbete inom det offentliga men även i samhället i stort för att öka kunskapen om de nationella minoriteterna, deras språk och kultur samt den nationella minoritetspolitik. En viktig del av minoritetspolitik är också att skolan ska ge alla elever kunskap om Sveriges urfolk, nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Det behövs fler insatser för att öka tillgången till äldreomsorg och barnomsorg på minoritetsspråk. Bland annat bör frågan om skärpt lagstiftning övervägas för att ställa tydligare krav på kommunerna. Vidare bör kommuner och landsting kunna bli bättre på att tillvarata den språkkompetens som ofta finns hos personalen. Vid upphandling av service och omsorg inom t.ex. äldreomsorgen bör kommunerna också kunna bli bättre på att beakta de nationella minoriteternas behov.

Public service-verksamheten är av betydelse för att hålla minoritetsspråken levande och för revitaliseringen av dem liksom för att lyfta fram kulturfrågor. Program riktade till barn och unga är av särskilt stor betydelse. Antalet sändningstimmar på de nationella minoritetsspråken har ökat något, men utbudet är fortfarande begränsat. Åtgärder behövs för att säkerställa att utrymme avsätts för sändningar på nationella minoritetsspråk.

3. Sanningskommission och officiell ursäkt till det samiska folket, punkt 5 (V)

av Mia Sydow Mölleby (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:2967 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 1 och avslår motionerna

2017/18:2944 av Valter Mutt m.fl. (MP) yrkande 3 och

2017/18:3475 av Per Åsling (C) yrkande 1.

Ställningstagande

Samers rättigheter har stärkts de senaste decennierna, men de övergrepp och den diskriminering som svenska staten har utsatt samer för och som fortfarande pågår på många plan är ofta okända för både beslutsfattare och allmänhet. Internationella organ som FN och Europarådet påtalar återkommande brister i hur Sverige respekterar samers rättigheter som urfolk och hur diskriminering påverkar samers situation. Diskrimineringsombudsmannen (DO) och Sametinget har pekat på behovet av en förändring och efterlyst åtgärder som tar avstånd från och bryter med det koloniala arvet och diskriminerande strukturer. Även samiska organisationer har tidigare vid olika tillfällen lyft frågan. Jag instämmer i detta och anser att en sanningskommission bör etableras. En sanningskommission kan sammanställa och beskriva övergrepp och oförrätter som ägt rum genom att bl.a. låta enskilda som på olika sätt drabbats få berätta sin historia samt ge rekommendationer och förslag på åtgärder så att arbetet får konsekvenser i Sveriges samepolitik. Kommissionen bör utreda den svenska statens övergrepp mot samer och samers mänskliga rättigheter samt komma med förslag på lämpliga åtgärder för att komma till rätta med det historiska traumat. Utan en ordentlig genomlysning där saker lyfts fram i ljuset kan Sverige inte göra sig fritt från gamla föreställningar om samer. En sanningskommission måste därför

kopplas till kompensatoriska och framåtsyftande åtgärder samt ha ett oberoende mandat.

Regeringen bör därför tillse att en oberoende sanningskommission om relationen mellan svenska staten och det samiska folket etableras.

4. Utökat självstyre, naturresurspolitik och en samlad samepolitik, punkt 6 (V)

av Mia Sydow Mölleby (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:2967 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkandena 3–5 och
avslår motion
2017/18:2944 av Valter Mutz m.fl. (MP) yrkande 4.

Ställningstagande

Samerna är Sveriges enda ursprungsfolk och har som sådant en särställning bland Sveriges fem nationella minoriteter och inte minst i förhållande till majoritetsbefolkningen. Detta förhållande måste då också, naturligtvis, få konsekvenser, både för hur statens representanter förhåller sig till samerna som folk och samernas företrädare samt för vilka åtgärder som vidtas för att säkerställa denna särställning i praktiken.

FN:s generalförsamling antog 2007 en urfolksdeklaration. Detta kan ses som en historisk milstolpe i kampen för erkännandet av urfolkens mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. FN:s råd för mänskliga rättigheter noterade 2010 att Sverige stöder urfolksdeklarationen men inte tillämpar de rättigheter den innehåller. Sverige rekommenderades att genomföra deklarationen och etablera mekanismer för detta i samarbete med det samiska folket. FN:s urfolksdeklaration bör snarast genomföras i Sverige. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Den förstärkning av anslaget till Sametinget som regeringen och Vänsterpartiet kommit överens om är viktig, men behovet av att vidta en ordentlig genomlysning i frågan om ett utökat samiskt självstyre och Sametingets dubbla roller kvarstår. Det är av särskilt stor vikt att det samiska folket både representeras och på andra sätt involveras och är delaktiga i den här utredningen. Regeringen bör därför tillsätta en parlamentariskt sammansatt utredning för att utreda ett utökat samiskt självstyre och Sametingets dubbla roller. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Hösten 2016 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn och analys av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk samt angränsande frågor. Utredningen skulle även med utgångspunkt i översynen Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter och regeringens strategi för de nationella minoriteterna (prop. 2008/09:158) föreslå åtgärder för att säkra efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter. Betänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:16) presenterades i juni 2017. Varken utredningens direktiv eller utredningen i sig tog hänsyn till den särskilda ställning samer har i egenskap av urfolk. En liknande översyn bör göras där utgångspunkten är samernas särställning som urfolk. En utredning bör därför tillsättas omgående som har till uppdrag att presentera förslag på en genomgripande och samlad samepolitik. I denna process är det särskilt viktigt att det samiska folket både representeras och på andra sätt involveras och är delaktiga i utredningen.

5. Älvdalskans ställning, punkt 7 (C, KD)

av Per-Ingvar Johnsson (C) och Tuve Skånberg (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:1209 av Peter Helander och Per-Ingvar Johnsson (båda C) och avslår motionerna

2017/18:26 av Robert Stenkvist och Mikael Jansson (båda SD) och

2017/18:2502 av Ann-Britt Åsebol (M).

Ställningstagande

Representanter för Ulum Dalska och Älvdalens kommun har under en längre tid framfört att älvdalskan bör erkännas som minoritets- eller landsdelspråk i Sverige, och det har motionerats i detta ärende i riksdagen tidigare utan att vinna något stöd.

Älvdalska ska betraktas som ett eget språk, vilket konstaterats av en rad experter på området. Det finns likheter mellan situationen för älvdalskan och andra små och utrotningshotade språk i världen. Att garantera en grupp dess språkliga rättigheter är en grundläggande mänsklig rättighet, som finns förankrad i FN:s konvention om mänskliga rättigheter. I dag har barn med älvdalska som modersmål ingen möjlighet till skolundervisning vare sig på eller i älvdalska. Dessutom är barnens rätt att utveckla och tillägna sig det egna modersmålet förankrad i den svenska språklagen, som tillkom 2009.

Älvdalskan, som enbart talas i Sverige, anses vara en del av det svenska kulturarvet.

Många, både i och utanför Älvdalen, anser att denna språkliga varietet bör bevaras till kommande generationer. Vi anser att regeringen bör utreda möjligheterna att erkänna älvdalskan som minoritets- eller landsdelsspråk i Sverige enligt Europarådets fördrag.

Särskilt yttrande

Arbete mot antisemitism, punkt 1 (SD)

Jonas Millard (SD) och Fredrik Eriksson (SD) anför:

Sverigedemokraterna ansluter i huvudsak till utskottets ställningstagande. Vi anser att arbetet med att informera och medvetandegöra det svenska folket om såväl antisemitismens nutid som historia har varit omfattande och i många avseenden fallit väl ut. Under senare decennier har Sverige och Europa emellertid tagit emot ett stort antal folk från andra länder och samhällsgemenskaper, där motsvarande kunskap om och syn på dessa förhållanden inte nödvändigtvis har förmedlats i samma utsträckning. Så förutom att det arbete som redan bedrivs med fördel kan fortgå så bör insatser därutöver rikta synnerlig emfas mot dessa nyanlända grupper, inte minst vad avser nyanlända med bakgrund i Mellanöstern och Nordafrika. Sett till inte minst kulturella betingelser föreligger en uppenbar risk för att personer med sådant ursprung kan vara mer receptiva för antisemitiska budskap och ha sämre kunskap om de illdåd som riktats mot judarna historiskt sett. För detta talar även den motion som utskottet nu tillstyrker, där till exempel terrordåden i Frankrike och Köpenhamn används som exempel på sentida antisemitism som måste tas på största allvar. Vi menar att dessa, och andra attentat, troligen kan ses som några av de värsta uttrycken för antisemitism i våra dagar – bägge utförda av gärningsmän med annat ursprung än kristet-europeiskt. Men även om dessa personer uppenbarligen inte delar värderingar och synsätt med de kristet-europeiska folken, såsom det svenska, så utgör dessa och andra företrädare för dessa folk likväl en del av befolkningen i Sverige och andra europeiska länder. En bättre formulering i ställningstagandet från utskottets sida hade därför varit: *Det är också angeläget att det sker ett kontinuerligt arbete för att sprida kunskap om förföljelsen mot judar genom historien och fram till våra dagar, och att detta arbete bedrivs på ett sätt som gör att kunskapen når fram till alla delar av befolkningen i Sverige.*

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2017/18

2017/18:26 av Robert Stenkvist och Mikael Jansson (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bevara, levandegöra och erkänna språket älddalska och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:251 av Thomas Finnborg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en nationell handlingsplan mot antisemitism och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:380 av Nina Lundström (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av dialog med de fem nationella minoriteterna om ökat inflytande i enlighet med 5 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kompetensutbildning i kulturer och nationella minoritetsspråk för personal inom socialtjänsten och omsorgen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:403 av Bengt Eliasson och Robert Hannah (båda L):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda ifall svenskt teckenspråk ska bli ett minoritetsspråk, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:604 av Pyry Niemi och Raimo Pärssinen (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i samband med uppföljningen av den nuvarande förvaltningsområdesmodellen ser över behoven av extra utbildning och vägledning för att säkra att fler äldre med finska som modersmål får tillgång till äldreomsorg på det finska språket, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:1209 av Peter Helander och Per-Ingvar Johnsson (båda C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att älddalskan bör erkännas som minoritets- eller landsdelsspråk i Sverige enligt Europarådets fördrag och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2502 av Ann-Britt Åsebol (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna att erkänna älvdalskan som ett minoritets- eller landsdelsspråk i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2944 av Valter Mutt m.fl. (MP):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den svenska staten bör framföra en officiell ursäkt till det samiska folket för begångna övergrepp och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minerallagstiftning och annan naturresurspolitik bör utformas på ett sätt som tar tillbörlig hänsyn till samiska intressen och som stärker de senares juridiska ställning och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2967 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillse att en oberoende sanningskommission om relationen mellan svenska staten och det samiska folket etableras och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att FN:s urfolksdeklaration snarast bör implementeras i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en parlamentariskt sammansatt utredning för att utreda ett utökat samiskt självstyre och Sametingets dubbla roller och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som ska återkomma med ett förslag om en samlad samepolitik och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3117 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om antisemitism och förföljelse av judar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om säkerheten vid judiska synagogor och andra institutioner samt judiska evenemang och mötesplatser och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om dialog med företrädare för det judiska civilsamhället och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3120 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fortsatt arbete för synliggörandet av behandlingen av romer och resande under svenskt 1900-tal och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en tydlig jämställdhetsdimension i arbetet för romsk inkludering och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utvecklingsarbete för samråd och dialog med det romska civilsamhället och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att inrätta en romsk språk- och kulturinstitution och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3134 av Eva Lohman och Ann-Britt Åsebol (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur barn till urfolk och nationella minoriteter kan få utökade möjligheter att få undervisning i sitt modersmål även i de kommuner som i dag inte ingår i en förvaltningskommun, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:3135 av Eva Lohman och Cecilia Magnusson (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att grundskolan ska inkluderas i lagen om nationella minoriteter samt att skollagen och minoritetslagen bör harmoniseras och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3475 av Per Åsling (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt se över diskriminering som samer utsatts för och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3587 av Tina Acketoft m.fl. (L):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om information i samhället och i skolan om Sveriges urfolk, nationella minoriteter och minoritetsspråk och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förskoleverksamhet med minoritetsspråksprofil och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om äldreomsorg med minoritetsspråksprofil och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om insatser avseende språk, medier och kultur med minoritetsspråksprofil och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om strategin för romsk inkludering och tillkännager detta för regeringen.